

SISÄLLYS

1	Edunvalvontapalkkioon liittyviä kysymyksiä	2
1.1	Vastaukset 2009–2010	2
1.2	Vastaukset 2012 - 2013	7
2	Edunvalvonnan päättymiseen liittyviä kysymyksiä	10
2.1	Vastaukset 2010 – 2012	10
3	Edunvalvojan vaihtaminen	14
3.1	Vastaukset 2013	14
4	Esteellisyys	15
4.1	Vastaukset 2010 – 2011	15
5	Käyttövarat	19
5.1	Vastaukset 2010	19
6	Salassapito/tietojen antaminen	20
6.1	Vastaukset 2010	20
7	Valitukset	20
7.1	Vastaukset 2009	20
8	Taloudenhoito ja omaisuuden sijoittaminen	21
8.1	Vastaukset 2010 – 2012	21
9	Kirjanpito, vuosi- ja päätöstilít	23
9.1	Vastaukset 2013	23
10	Tallelokerokäynnit ja edunvalvojan oikeus saada haltuunsa päämiehen asiakirjoja	26
10.1	Vastaukset 2011	26
11	Päämiehen ja edunvalvojan toimivalta	27
11.1	Vastaukset 2013	27
12	Yleisen edunvalvojan asema ja tehtävät	30
12.1	Vastaukset 2012 – 2013	30

Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmä on toiminut oikeusministeriössä 7.5.2009 – 31.12.2013. Työryhmän on käsitellyt sille esitettyjä kysymyksiä, jotka on koottu tähän vastauksineen.

1 Edunvalvontapalkkioon liittyviä kysymyksiä

1.1 Vastaukset 2009–2010

Kysymys:

Miten menetellään tilanteessa, kun olemme juuri ehtineet maksaa vuoden 2009 palkkion ja päämies meni ja kuoli, eli edunvalvontapalkkio on maksettu vuoden loppuun, mutta päämies kuoli marraskuussa? Ilmeisesti 1 kk palkkio palautetaan kuolinpesälle?

Vastaus 16.12.2009:

Palkkio tulee laskea uudelleen, ja liikaa peritty palkkio palautetaan kuolinpesälle.

Kysymys:

Palkkio-ohjeen mukaan päämiehen henkilökohtaisessa käytössä olevan asunnon huolehtimisesta on lisämaksu 170 € vuodessa. Kuinka menetellään, jos asunto on myyty kesken vuotta, esim. syyskuussa?

Jyvitetäänkö palkkiolaskelmaan tuo 170 € yhdeksälle kuukaudelle? Kun asuntoa ei enää vuoden lopussa ole, laskelmassa omaisuuden arvon vähennykseksi ei ilmeisesti merkitä lainkaan asunnon arvoa vai kuinka? Tällähän voi olla suurikin vaikutus palkkion määrään, jos asunnosta saatu raha on kuitenkin merkitty omaisuus-kohtaan eikä asunnon arvoa vähennetä laskelmassa miltään osin.

Vastaus 16.12.2009:

Työryhmän käsityksen mukaan palkkio määritellään laskenta-ajankohdan tilanteen mukaan. Jos asunto on myyty, tilillä oleva myyntihinta otetaan huomioon omaisuuskorotuksessa eikä peritä osaksikaan 170 euron lisämaksua asunnon hoidosta.

Kysymys:

Maistraatti tekee vuoden loppuneljänneksellä edunvalvontamääräyksiä, jossa ensimmäinen tilikausi on esim. 15.11.2009–31.12.2010 – ensimmäinen vuositilivelvoite on siis tuolta ajalta. Kaikilta jo voimassa olevilta edunvalvonnan päämiehiltä palkkiota ei siis peritä vielä 2009 (syy ei siis aina ole varattomuus).

Vastaus 16.12.2009:

Tilikauden pituus ei sinänsä vaikuta edunvalvontapalkkion määräämiseen. Edunvalvojan palkkio peritään kalenterivuositain niistä toimista, jotka on tehty kyseisenä vuonna. Esimerkiksi aloitusvuonna tällainen voi olla omaisuusluettelon laatiminen. Tässä tapa-

uksessa vuoden 2009 edunvalvontapalkkio peritään osavuodelta, ajalta 15.11.2009–31.12.2009.

Kysymys:

Miksei tilikausi päämiesten tilien tekemistä varten voisi olla sama kuin palkkion laskuttamiskausi? Silloin poistuisivat nämä kaikki turhat veivaamiset palkkioiden suhteen.

Vastaus 16.12.2009:

Tilikausi ja edunvalvontapalkkio määräytyvät erillisesti. Asia on käsitelty aiemmassa työryhmän kannanotossa.

Kysymys:

1. Tulkitsetteko KHO 2008:85 tapausta siten, että koko edunvalvojan palkkio olisi toimeentulotuessa huomioitava meno sen erääntymiskuukautena?
2. Voiko sosiaalitoimi hyväksyä palkkiolaskun yhden kuukauden menoksi? Huonompi vaihtoehto on, että se jyvitetään koko vuoden menoksi, jolloin päämies ei saa toimeentulotukea ollenkaan tai vain osalle palkkiota.

Vastaus 16.12.2009:

Näin on; edunvalvontapalkkio on kokonaisuudessaan erääntymiskuukautensa meno. Työryhmän käsityksen mukaan KHO:n ratkaisussa ei ole tulkinnanvaraa, vaan sen sisältämä oikeusohje on selkeä. Työryhmän tietojen mukaan tätä tulkintaa noudatetaan myös sosiaalivirastoissa.

Kysymys:

Voidaanko edunvalvonnasta aiheutunut vahinko hyvittää edunvalvojan palkkion yhteydessä? Esim. edunvalvonnan organisaatiomuutoksen aiheuttamien henkilömuutosten vuoksi päämiehen elatustuki on haettu 2 kk liian myöhään. Ajattelin hyvittää 2 kk:n menetyksen palkkion yhteydessä.

Vastaus 16.12.2009:

Olennaista on, että edunvalvontatoiminnasta päämiehelle aiheutunut vahinko korvataan. Päämiehen vahingoksi ei saa jäädä esimerkiksi viivästyskulu, joka on johtunut vaikkapa toimiston työruuhkasta. Vahingon sattuessa edunvalvojan tulee omatoimisesti ryhtyä päämiehensä puolesta toimenpiteisiin vahingon selvittämiseksi ja korvaamiseksi.

Edunvalvontatehtävän hoitamisesta aiheutunutta vahinkoa ei voida hyvittää edunvalvontapalkkion perimisen yhteydessä. Vahingonkorvauksen määrä ja peruste on todettava erikseen. Edunvalvojan on päämiehensä puolesta haettava vahingonkorvausta työnantajaltaan. Edunvalvojan on harkittava, edellyttääkö asian hoitaminen edunvalvojan sijaisen määräämistä – työryhmän näkemyksen mukaan pienet, selvät vahingot eivät aiheuta edunvalvojan esteellisyyttä.

Oikeusministeriön työjärjestyksen mukaan oikeusministeriö ratkaisee kaikkien oikeushallinnonalan virastojen vahingonkorvausasiat. Käytännössä edunvalvoja tekee oikeusministeriön oikeusapuyksikköön vahingonkorvausvaatimuksen päämiehensä puolesta. Vaatimuksessa tulee kuvata vahingon perusteet ja sen määrä sekä päämiehen tiedot ja tilinumero. Vaatimukseen liitetään viraston päällikön lausunto ja muu tarvittava selvitys.

Kysymys:

Työryhmältä tiedusteltiin, eikö normaalia edunvalvontapalkkiota voida periä jos päämiehen eläke tai muu tulo maksetaan hänelle itselleen suoraan eikä ns. valvontatilille.

Vastaus 3.6.2010:

Työryhmän käsityksen mukaan, riippumatta siitä, onko kyseessä a) perusmääräys (edunvalvonta taloudellisissa asioissa) tai b) erityismääräys, tulee palkkio laskea tavalliseen tapaan ohjeen mukaan. Kohtuullistaminen ja palkkioleikkuri ovat käytössä normaalisti. Erityismääräyksen perusteella hoidettavan edunvalvonnan kohdalla tietojensaanti päämiehen eläkkeistä saattaa riippua päämiehen tahdosta, joskin on päämiehen edun mukaista antaa näitä tietoja palkkion oikean määrän selvittämiseksi. Se mille tilille eläkkeet/muut tulot maksetaan, ei sinänsä voi vaikuttaa palkkion määräytymiseen. Peruseriaatteiden mukaisesti päämiehen omatoimisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen pitäisi puuttua mahdollisimman vähän, vaikka nyt pääsääntönä on, että säännönmukaiset (muut kuin palkka-) tulot ohjataan edunvalvojan hallinnoimalle pankkitilille. Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on vastannut samaan kysymykseen 16.3.2010 ja tullut kinnut palkkion laskemisen periaatteen samalla tavalla.

Kysymys:

Miten vuokratulo tulee huomioida palkkiolaskelmassa? Huomioidaanko netto- vai bruttotulot?

Vastaus 3.6.2010:

Vuokratulo huomioidaan nettotulona. Saadusta vuokratulosta vähennetään siihen kohdistuneet menot kuten yhtiövastike, korjauskustannukset yms. verotuksessakin vähennettävät erät ja näiden lisäksi pääomatulon vero.

Kysymys:

Jos tilikausi on useampivuotinen, onko sillä vaikutus palkkioon ja millainen?

Vastaus 3.6.2010:

Tilikauden pituus vaikuttaa palkkion niihin osiin, jotka ovat sidottuja aikaan ja toimenpiteeseen esim. palkkio vuositilin antamisesta maistraatille. Palkkio lasketaan ja peritään joka vuosi, vaikka tilikausi olisi pidempi. Esimerkiksi palkkiota vuositilin tekemisestä ei voida periä ensimmäisenä vuotena, jos tili annetaan maistraatille vasta seuraavana vuotena. Tilanne on samanlainen, jos tilikausi on pidennetty useampivuotiseksi. Tuolloin lisämaksun määrän arvioon vaikuttaa tilin laajuus ja se voi olla suurempi kuin yhdeltä vuodelta annettavan tilin palkkio. Työryhmä tulkitsee palkkio-ohjetta niin, että lisämaksu vuositilistä voidaan periä vain sinä vuotena, kun tili annetaan maistraatille.

Kysymys:

Olisin kysynyt tulkintaohjetta. Onko kyse "omasta käytöstä" jos asunnossa asuu puoliso vain kuluja vastaan? Entä jos asunnossa asuu muu sukulainen?

Vastaus 3.6.2010:

Jos päämiehen puoliso asuu yhteisessä kodissa kuluja vastaan tai jopa vastikkeetta avio-
liittolaista tulevien perusteiden nojalla, on asunnon katsottava olevan palkkio-ohjeen mukaisesti päämiehen henkilökohtaisessa käytössä. Työryhmän mielestä näin voidaan tulkita myös tilanteissa, joissa asunnossa asuu päämiehen sukulaisia tai läheisiä vain kuluja vastaan tai jos asunnossa on päämiehen koti-irtain vaikka päämies ei enää pystyisi sitä käyttämään. Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on käsitellyt samaa asiaa sille tulleen kysymyksen johdosta ja antanut tulkintansa 16.3.2010.

Kysymys:

Vuositaliin liittyen, kysyisin vuoden 2009 edunvalvontapalkkiosta, josta on maksettu osasuoritus tänä vuonna ennen 15.1.2010 ja josta loppuosa tulee jäämään velaksi. Niin merkitäänkö vuositaliin velat tilikauden lopussa per 31.12.2009 koko edunvalvontapalkkio vai se osa palkkiosta, joka on jäänyt velaksi ja jolle oikeusaputoimisto on määrännyt eräpäivän.

Vastaus 3.6.2010:

Edunvalvontapalkkion osalta menetellään normaalin kirjanpitoavan mukaan. Maksamatonta osaa palkkiosta käsitellään samalla tavalla kuin päämiehen muitakin maksamattomia laskuja tilinpidossa.

Kysymys:

Hei, tarvitsisin neuvoa yhteen pulmaan:

Edunvalvottava on kuollut, pesä tyhjä=huomattavasti ylivelkainen. Miten laskutetaan edunvalvontapalkkio? Sosiaalitoimi ei siihen huoltoapua anna. Keneltä laskutetaan, ilmeisesti siltä, jolle pesä luovutetaan, mutta hän ei sitä voi maksaa, kun pesässä ei varoja. Onko tällaisissa tapauksissa paras jättää vain laskuttamatta, vai laskutetaanko ja lasku jää roikkumaan kirjanpitoon, tulee maksukehotuksia, laitetaan ulosottoon ja lopuksi poistetaan eli paljon työtä tyhjän takia? Mikä on se ylivelkaisuuden raja, heti kun pesä menee miinuksen puolelle?

Olihan selostus, toivottavasti ymmärsit mitä ajan takaa?

Vastaus 3.6.2010:

Edunvalvontapalkkio lasketaan palkkio-ohjeen mukaan. Mikäli ohjeen mukaan laskettu palkkion on edunvalvojan mielestä kohtuuton olosuhteisiin nähden, hän voi esittää palkkion kohtuullistamista tai nollaamista. Tulojen ja menojen hyväksyjä virastossa (yleensä johtava julkinen oikeusavustaja tai johtava yleinen edunvalvoja) päättää asian yksittäistapauksessa esiin tulevien asioiden perusteella. Usein kysyjän esittämien kaltaisissa tilanteissa on perusteita kohtuullistaa palkkio jopa nollassi.

Kysymys:

Kaksi päämiestä omistaa yhdessä asunnon, jossa asuvat. Meneekö molemmilta 170 euroa vai puolet em. summasta?

Vastaus 15.12.2010:

Työryhmän mielestä lisämaksu on asuntokohtainen eikä omistusoisuuden tai asunnossa asuvien henkilöiden määrä vaikuta maksun suuruuteen. Yhdestä asunnosta voisi periä vain yhden maksun. Jos päämies omistaisi puolet asunnosta, mutta se olisi hänen henkilökohtaisessa käytössään ja edunvalvoja huolehtisi siitä, voitaisiin päämieheltä periä täysi lisämaksu. Kun huolehditaan yhdestä asunnosta kahden päämiehen puolesta, työryhmän käsityksen mukaan lisämaksu tulisi periä vain yhden kerran. Maksu voidaan puolittaa ja periä molempien päämiesten palkkiossa. Vastaavasti, jos yhdellä päämiehellä olisi kaksi asuntoa, joissa molemmissa hän asuisi ja joista edunvalvoja huolehtisi, voitaisiin lisämaksu periä kaksi kertaa.

Kysymys:

Miten arvostetaan kuolinpesäosuus, silloin jos kuolinpesässä on asunto, jossa leski asuu?

Vastaus 15.12.2010:

Lesken tai muun henkilön hallintaoikeus rasittaa asunto-osakkeen tai kiinteistön käypää arvoa. Omaisuuden arvoa osana kuolinpesäosuutta tai muutoinkin laskettaessa käyvää arvoa vähennetään hallintaoikeuden arvo. Mikäli perintöverotus on toimitettu hiljattain, päätöksestä saa hyvin omaisuutta rasittavan hallintaoikeuden arvon. Muussa tapauksessa ohjeena voi käyttää esimerkiksi nyt jo kumotussa varallisuusverolaissa (32§) ollutta ohjetta käyttöoikeuden pääomittamisesta. Käyttöoikeuden vuosittainen arvo lasketaan tuottokertoimella (yleisesti 3-5 %) omaisuuden arvosta ja kokonaisarvo saadaan kertomalla vuosituotto käyttöoikeuden haltijan iän mukaisella kertoimella. Yksityiskohteisempia ohjeita varojen arvostuksesta löytyy mm. verohallituksen ohjeesta ”Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa” ja varojen arvostuksesta tuloverotuksessa annetusta laista (2005/1152).

Kysymys:

Kysyisin sellaisesta asiasta kuin alaikäisiltä laskutettavista edunvalvontapalkkioista. Oletteko puhuneet tällaisesta asiasta kehittämistyöryhmässä? Onkohan tähän tulossa jotain yhtenevää linjaa, joka esimerkiksi eroaisi täysi-ikäisten laskuttamisesta. Kaupungin aikana oli helppoa, ainakin täällä meillä, kun alaikäisiltä ei laskutettu mitään. Jotenkin vaan tuntuu erilaiselta laskuttaa alaikäiseltä samasta työstä kuin täysi-ikäiseltä. Miten palkkio tulee periä erillistehtävästä/edunvalvojan sijaisuudesta, kun päämies on alaikäinen?

Vastaus 15.12.2010:

Holhoustoimilain 44 §:n 2 momentin mukaan alaikäiselle määrättyllä edunvalvojalla on oikeus saada palkkio samoilla perusteilla kuin täysi-ikäisen edunvalvojalla. Alaikäisen vanhemmalla tai huoltajalla sen sijaan on oikeus saada korvaus vain kuluista. Palkkio peritään palkkio-ohjeen mukaan. Oikeusaputoimistojen yleisille edunvalvojille on lisäksi annettu kehittämistyöryhmässäkin (3.9.2009) käsitelty ohje edunvalvontapalkkion määräämisestä ja perimisestä. Työryhmä ei näe perustetta poiketa näistä ohjeista alaikäisen päämiehen edunvalvontapalkkiota määritettäessä. Samoin toimitaan myös erityistehtävissä ja edunvalvojan sijaisuuksissa. Kysyjän mainitsemat mahdolliset ongelmat siitä, että alaikäisen vanhempi ei maksaisi edunvalvojan sijaisen palkkiota ja alaikäinen joutuisi laskutuksen vuoksi vaikka ulosoton asiakkaaksi, eivät ole yleisesti pe-

ruste jättää edunvalvontapalkkiota määrittämättä kokonaan alaikäisten päämiesten osalta. Yksittäiset ongelmatilanteet täytyy ratkaista palkkion perinnän yhteydessä.

1.2 Vastaukset 2012 - 2013

Kysymys:

Edunvalvontapalkkion vähentäminen asiakasmaksusta
Pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksuja tarkistetaan. Oulun kaupunki on hyväksynyt koko edunvalvojan palkkion vähennykseksi. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri sen sijaan hyväksyy palkkiosta vähennykseksi ainoastaan sen osan kuin se perustuu tuloihin, jotka otetaan huomioon asiakasmaksua määrättäessä. Sairaanhoitopiirin linjaus perustuu kuntaliiton ohjeistukseen. Onko kehitystyöryhmässä tullut esille tällaista asiaa? Olisiko asiaan saatavissa yhdenmukaista ohjeistusta?

Vastaus 28.8.2012:

Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista säätelee muun ohella pitkäaikaisesta hoidosta perittävän maksun suuruutta ja määräytymistä. Lain 10c §:ssä luetellaan tuloista tehtävät vähennykset. Edunvalvontapalkkio ei ole laissa tai asetuksessa määritelty vähennettäväksi menoksi. Laki ja asetus määrittelevät enimmäismaksut, kunta voi periä maksut alennettuna tai jättää perimättä (11 §). Kehittämistyöryhmän tiedossa on, että eri kuntien käytännöt palkkion huomioimisessa vaihtelevat suuresti. Joissain kunnassa edunvalvontapalkkio hyväksytään ilmoituksen mukaan ja joissakin sitä ei hyväksytä lainkaan. Joissakin kunnissa ohjeen mukaan hyväksytään esimerkiksi ”kohtuullinen enintään 50 €/kk edunvalvontapalkkio ja pienin tilintarkastusmaksu”. Joissakin on määritelty niin, että vähennys voi olla enintään omaisuudesta saatavien tulojen suuruinen. Ainakin yhdessä ratkaisussa on linjattu, että päämiehelle tulee aina jäädä minimi käyttövara, eikä sillä tarvitse kattaa edunvalvontapalkkiota, vaan näissä tilanteissa se vähennetään asiakasmaksusta.

Työryhmä toteaa, että kunnat ja kuntayhtymät toimivat itsenäisesti asiakasmaksulain ja –asetuksen antamissa rajoissa. Työryhmä ei voi antaa ohjeistusta kunnille, mutta voi pyrkiä yhteistyöllä yhdenmukaistamaan käytäntöjä ja siinä tarkoituksessa pohtimaan osaltaan, mikä olisi suositeltava tapa ottaa palkkio huomioon asiakasmaksussa.

Kysymys:

Onko (yleisiä) edunvalvojia ohjeistettu toimimaan palkkion (uudelleen) laskemisen suhteen ja jos on, niin miten? Tilanne, jossa päämiehen omaisuuden arvo on vuoden lopussa huomattavasti pienempi kuin lokakuun lopussa (jolloin palkkiot lasketaan).

Vastaus 1.11.2013:

Oikeusaputoimistoissa vuosipalkkio lasketaan marraskuussa ja se peritään yleensä joulukuun puolenvälin aikaan. Aikaisemmin on jo ohjeistettu, ettei palkkiota lasketa uudelleen vuodenvaihteen tilanteen mukaan, jos mitään erityistä ei ole tapahtunut tai ei havaita selvää virhettä. Tilintarkastusohjeen mukaan palkkio tarkastetaan niin, että se on suuruusluokaltaan oikea. Pieniin heittoihin ei työryhmän käsityksen mukaan tulisi kiinnittää huomiota, koska omaisuuden arvot vaihtelevat pitkin vuottakin, eikä vain maksupäivän ja vuodenvaihteen tilanteissa. Oikeusaputoimistoille annettu ohje on voimassa, palkkioita ei lasketa uudelleen, mutta selvät havaitut virheet korjataan.

Kysymys:

Voiko edunvalvojan palkkion periä etukäteen esimerkiksi kuukausittain?

Vastaus 1.11.2013:

Palkkion voi työryhmän mielestä periä pitkin vuotta. Palkkio lasketaan vuosipalkkiona ja siihen vaikuttavat vuositulot. Palkkioasetus tai laki ei määrää palkkion perimisen ajankohdasta. Jos palkkiota on peritty vuoden varrella, vuoden vaihteessa on tehtävä vuosipalkkiolaskelma ja tasattava perityt palkkiot oikeansuuruiseksi ja tarvittaessa palautettava/perittävä erotus. Yleisten maksuehtojen mukaan palkkio tulisi näissäkin tilanteissa periä tehdystä työstä eli jälkikäteen, vaikka peritään useamman kerran vuodessa esim. kuukauden lopussa. Valtion oikeusaputoimistoissa palkkion perimisestä annetaan erilliset ohjeet, eikä yleinen edunvalvoja voi päättää palkkion perimisajankohtaa, koska palkkio maksetaan palveluntuottajalle, ei edunvalvojalle.

Kysymys:

Miten nuo muut mahdolliset kohtuullistamiset uuden palkkioasetuksen mukaan menevät? Voiko johtava edunvalvoja kohtuullistaa palkkioita, kuten tähänkin asti?

Vastaus 1.11.2013:

Palkkioasetus on tältä osin muuttunut aikaisempaan ohjeeseen nähden. Asetuksessa ei ole mainintaa siitä, että maistraatti vielä erikseen arvioisi palkkion kohtuullisuutta. Holhoustoimilaki määrää, että edunvalvoja voi periä kohtuullisen palkkion, josta voidaan säätää asetuksella. Asetuksessa on arvioitu, mikä on kohtuullinen palkkio ja sen mukaan määritelty palkkion muodostuminen. Tämän mukaan määräytyvän palkkion muuttaminen tulisi olla hyvin poikkeuksellista. Edunvalvojan ei luonnollisesti tarvitse periä mitään palkkiota tai hän voi periä palkkiota harkitsemansa määrään, kunhan se ei ylitä asetuksen mukaisen palkkion määrää. Kun oikeus palkkioon kuuluu palveluntuottajalle, kuten järjestämislaki määrää, yleinen edunvalvoja ei voi päättää palkkion määrästä asetuksista poiketen vaan siitä päättää maksunsaaja. Oikeusministeriön vuonna 2009 antaman ohjeenkin mukaan palkkio tuli periä pääsääntöisesti palkkio-ohjeen mukaisesti.

Virastopäällikkö voi yleisten periaatteiden ja ohjeiden mukaa päättää maksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä. Erityisesti voidaan huomioida maksuperusteasetuksen 4 §: ”Valtion viranomaisen on maksun perinnässä otettava huomioon perimisestä valtiolle aiheutuvat kustannukset ja perimisen todennäköinen onnistuminen. Viranomaisen voi tarvittaessa valtion kokonaisuus huomioon ottaen luopua vähäisen maksun perimisestä”. Tämän tulkinta tulee erityisesti huomioitavaksi, kun edunvalvontapalkkio on laskettu kuolleelle päämiehelle ja kuolinpesä on varaton. Perintätoimiin ryhtyminen on näissä usein turhaa, näin on todennut myös valtiontalouden tarkastusviraston tehdessään tarkastusta oikeusaputoimistoon.

Kysymys:

Kyselisin vähän kerta - ja sijaismääräysten palkkioiden määräytymisestä.

Mitä tarkoittaa tulojen ja varallisuuden selvittäminen sopivalla tavalla? Mikä tuo tapa on ja millä tarkkuudella selvitetään? Mitä palkkiona peritään?

Vastaus 1.11.2013:

Palkkiokäytännön ei pitäisi olennaisesti muuttua entisestä muuten kuin tulo rajojen käytönoton osalta. Päämiehen tulot on selvitettävä, sillä palkkiota ei saa periä, jos tulo rajat alittuvat. Jos palkkio on hyvin pieni tai arvioidaan tulo rajan alittuvan, on erikseen har kettava, kuinka paljon resurssia kannattaa käyttää tulojen selvittämiseen verrattuna sii hen, että palkkiota ei peritä.

Jos tehtävänä on suorittaa joku lisämaksullinen toimenpide, voidaan työryhmän käsityk sen mukaan periä palkkiona tuon lisämaksun suuruinen summa, jos se on suurempi kuin tuntiveloitus. Molempia eli tuntiveloitusta ja lisämaksuun perustuvaa palkkiota ei luon nollisesti voida periä.

Jos toimeksianto annetaan ulkopuoliselle asiantuntijalle, voidaan periä sekä edunval vontapalkkio että maksaa asiantuntijalle palkkio tämän työstä. Palkkion perusteena ovat kuitenkin eri toimenpiteet, eikä samasta työstä voi periä kahdenkertaista palkkiota. Edunvalvojalla on erilaisia velvoitteita ja toimenpiteitä asiassa, jossa vaikka oikeudelli sen asian hoitaa toimeksiantona asianajaja.

Jos edunvalvoja hoitaa itse erityistä ammattitaitoa tai huomattavaa työ määrää vaativan tehtävän, hänellä on oikeus erityiskorvaukseen mutta tämä edellyttää sitä, että tehtävän hoitaminen edunvalvojan toimesta on ollut päämiehen edun mukaista. Aikaisempaan käytäntöön ei ole tullut muutosta tältä osin.

Kysymys:

Palkkio lasketaan täysiltä kuukausilta ja jos edunvalvojan tehtävä siirtyy toiselle kesken kuukauden, jää epäselväksi, kumpi voi periä palkkion tuolta vajaalta kuukaudelta.

Vastaus 1.11.2013:

Työryhmä katsoo, että päämies ei saa koskaan joutua maksamaan 13 kuukauden palk kiota. Työryhmä voi suosittaa oikeusaputoimistoille palkkion perimisen periaatteet, mutta yksityisiä sitovia suosituksia se ei voi antaa. Niiltä osin asia jää maistraatin val vonnan piiriin.

Nähtiin suositeltavaksi, että oikeusaputoimisto ei peri palkkiota, jos yksityinen on sen jo perinyt siirtokuukaudelta. Jos siirto tapahtuu oikeusaputoimistolta toiselle, palkkion pe rii se, jolle edunvalvonta siirretään. Tämä koskee myös palveluntuottajille siirtoa, mutta jatkossa asiasta voidaan sopia myös palvelusopimuksissa.

Kysymys:

Erilaisia tilanteita, joissa voi tulla pohdittavaksi, onko oikeus aloitusmaksuun:

”Oikeusaputoimisto tekee uuden ostopalvelusopimuksen ja päämies siirtyy (uudelle) alihankkijalle: ei liene oikeutta palkkioon? Samoin on ostopalvelun irtisanomistilantees sa. Päämies siirtyy saman palveluntuottajan toiselle yleiselle edunvalvojalle: ei liene oikeutta palkkioon?”

Mutta:

Päämiehen kotikunta vaihtuu ja yleinen edunvalvoja vaihdetaan toisen palveluntuottajan yleiseen edunvalvojan: lienee oikeus palkkioon?”

Vastaus 28.11.2013:

Työryhmän tulkinta aloitusmaksun perimisestä on sama kuin kysyjän.

Kysymys:

Palkkioasetuksen 4.2 § ”päämiehelle tulevan varallisuuden määrittäminen”:

Onko ”päämiehelle tulevaa” varallisuutta myös se hänen oma varallisuus, jonka hän pitää omaisuuden erottelussa tai tasinkoprivilegin nojalla?

Vastaus 28.11.2013:

Työryhmän käsityksen mukaan pykälää tulisi tulkita niin, että päämiehelle tulevaa varallisuutta on ositus- tai erottelulaskelman mukainen osuus varallisuudesta, olipa se omaa tai tasinkona saatua omaisuutta. Maksun porrastuksella on pyritty siihen, että palkkio vastaisi tosiasiallisesti paremmin edunvalvojan työn laatua ja vaativuutta.

Maistraatin maksu vastaavassa tilanteessa määräytyy jaettava nettovarallisuuden mukaan riippumatta siitä, mikä päämiehen osuus varallisuudesta tulee olemaan. Lisämaksun suuruuden porrastuksella on siltä osin samanlainen peruste, että varallisuuden määrän ajatellaan korreloivan tehtävän vaativuuteen. Erona on kuitenkin se, että lisämaksun suuruuteen vaikuttaa vain päämiehen osuus pesästä, ei koko pesän varallisuus. Jos siis ositettava netto-omaisuus olisi 100 000 euroa päämiehen omaisuutta eikä muuta, maistraatin lupamaksu määräytyisi 100 000 euron mukaan ja edunvalvojan palkkion lisämaksu 50 000 euron mukaan (oletettu avio-osa, jonka päämies siis pitää omaa omaisuuttaan ja maksaa tasinkona 50 000 euroa toiselle osapuolelle).

2 Edunvalvonnan päättymiseen liittyviä kysymyksiä

2.1 Vastaukset 2010 – 2012

Kysymys:

Käräjäoikeus lakkautti päämiehen edunvalvonnan, koska hän ei enää ollut edunvalvonnan tarpeessa. Päätös on annettu 4.6. ja muutoksenhaku -kohdassa ilmoitetaan, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Päätös tiedoksi 5.6. ja päämiehen pyynnöstä ilmoitin heti pankkiin edunvalvonnan lakaneen ja päämies käytti heti tilejä vapaasti. Sain maistraatista kehotuksen päätöstilin antamiseen ja tässä kirjeessä ilmoitettiin, että edunvalvojan tehtäväni on lakannut 14.6. ja pyydettiin laatimaan päätöstili ajalta 1.1.2010–14.6.2010. Maistraatti oli myös holhousrekisteriin kirjannut edunvalvonnan päättyneeksi 14.6.2010. Tiedustelin asiaa maistraatista ja sieltä ilmoitettiin, että edunvalvojan tehtävä lakkaa vasta kun seitsemän päivän määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiseen on kulunut ja päätös on saanut lainvoiman. Tässä tapauksessa määräajan päättymisen osui viikonlopulle ja siksi päättymispäivä oli maanantai 14.6.

Ymmärrän, että edunvalvonnan lakkauttamista koskeva päätös tulee voimaan vasta päätöksen saatua lainvoiman. Normaalityapauksessa siis 7 päivää päätöksen jälkeen. Jos joku ilmoittaa tyytymättömyyden niin sitten valitusajan kuluttua loppuun (huomioitava mahdollisesti valituksen tekemiselle annettu pidennys) ja jos valitus määräajassa on teh-

ty, niin sitten edunvalvonta jää voimaan aina hovioikeuden ratkaisuun saakka. Se lakkaa hovioikeuden päätöspäivänä, koska lain mukaan hovioikeuden päätökset ovat heti täytäntöönpanokelpoisia, ellei hovioikeus tai sitten korkein oikeus kiellä täytäntöönpanoa. Nyt kyseessä olevassa käräjäoikeuden ratkaisussa on kuitenkin maininta, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Aion tehdä päätöstilin käräjäoikeuden päätöksen päivämäärään 5.6. saakka, koska katson tehtäväni päättyneen silloin. En halua laatia tiliä ajalta 6.6–14.6., koska en edes tiedä, miten päämies on varoja käyttänyt, enkä katso olevani siitä vastuussa.

Vastaus 18.11.2010:

Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on vastannut samaan kysymykseen 13.9.2010: ”Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on ottanut edunvalvonnan lakkaamista ja päätöksen lainvoimaisuutta koskeviin kysymyksiin kantaa kokousmuistiossaan 1.6.2009 liitteessä 1.

Sen mukaan holhoustoimilain 83 §:n mukaan käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

Luettelossa ei ole mainittu edunvalvojan tehtävän lakkaamista. Eli kun käräjäoikeus antaa päätöksen, jonka mukaan edunvalvojan tehtävä lakkaa sen johdosta, että päämies ei enää ole edunvalvonnan tarpeessa, päätöstä on noudatettava vasta, kun päätös on lainvoimainen. Edunvalvojan tehtävä siis jatkuu siihen saakka, kun päätös on lainvoimainen.

Esillä olevassa tapauksessa näyttää siltä, että käräjäoikeuden ratkaisu päätöksen lainvoimaisuudesta ei olisi holhoustoimilain mukainen. Yleisen periaatteen mukaan virheellistäkin tuomioistuimen ratkaisua tulee noudattaa. Näin ollen tilikauden ja edunvalvonnan katsotaan tässä tapauksessa päättyneen ratkaisun antamispäivään. Selvyyden vuoksi todettakoon, että normaalisti tilivelvollisuus jatkuu siihen saakka kun päätös on lainvoimainen.

Eri asia on, minkä sisältöinen päätöstili kysyjän tapauksessa on siltä ajalta, jolta päämies on itse hallinnoinut varojaan. Työryhmän myöhemmin saaman tiedon mukaan tämä ei enää ole ollut ongelma maistraatin ja edunvalvojan välillä.”

Kysymys:

Kysyn neuvoa asuntojen, puhelinosakkeiden jne. arvoista, päätöstilissä.

Meillä on toimiston sisäinen ohjeistus, jota ilmeisesti osa meillä noudattaakin, että asunto-osakkeiden, puhelinosakkeiden arvot jne. täytyy muuttaa päätöstiliin samaksi, mikä on perukirjassa arvo. Esim. jos päämies on meillä ollut edunvalvonnassa useamman vuoden ja asunnon arvoksi on arvioitu 65.000,00 € ja jos perukirjassa kyseinen asunnon arvoksi on laitettu 67.000,00 € meillä täytyisi muuttaa kyseisen asunnon arvoksi päätöstiliin 67.000,00 €.

Kysynkin nyt täytyykö päätöstiliin muutella kaikki arvot perukirjan mukaiseksi? Mitä tehdään kyseisille esim. asunnon arvoille jos ne ovat perukirjassa huomattavasti pienempiä, kuin mitä meidän arvio on ollut. Aikaisemmin, kun kaupungin palveluksessa oltiin, meillä ei ollut tällaista ohjeistusta. Meillä laaditaan päätöstilit ja lähetetään nyky-

ään maistraattiin vasta sen jälkeen kun perukirja on tullut edunvalvontaan. Meillä ei saa lähettää päätöstiliä maistraattiin tarkastettavaksi ennen kuin perukirja on tullut meille, joskushan siinä voi mennä jopa puoli vuotta.

Vastaus 18.11.2010:

Työryhmän mielestä päätöstili tulisi tehdä viipymättä ja toimittaa tarkastettavaksi maistraattiin riippumatta siitä, onko edunvalvojalla perukirja käytettävissään. Perukirja voidaan toimittaa maistraattiin, jos se tulee edunvalvojalle. Jos perukirjassa arvot ovat pienempiä kuin päätöstilissä, ei päätöstiliä tarvitse jälkikäteen muuttaa. Päätöstilissä omaisuuden arvoilla on merkitystä perittäviin palkkioihin. Edunvalvojan kirjanpidossa omaisuusarvot päivitetään ainakin vuosittain perittäessä edunvalvontapalkkio. Päätöstilissäkin omaisuuden arvot pitäisi määritellä samalla tavalla. Jos luovutuksensaajat myöhemmin valittaisivat edunvalvontapalkkion määrästä ja peruste olisi omaisuuden väärä arvostus, tulisi asia uudelleen selvittää. Pelkästään se, että perilliset perukirjassa arvioivat omaisuuden eri tavalla kuin päätöstilissä on, ei olisi työryhmän mielestä syy muuttaa päätöstiliä. Selvät virheet tulee luonnollisesti korjata.

Holhustoimen kehittämistyöryhmä on vastannut samanlaiseen kysymykseen 2.6.2010:

”Perukirjan toimittaminen maistraattiin

2.6.2010/ liite 2

Työryhmä on aiemmin kannanotossaan (Päätöstilin tiedoksianto, 2/2002, 3/2002, liite 5) ottanut kantaa muun muassa perukirjan toimittamiseen maistraatille. Työryhmä on päivittänyt kannanottoaan seuraavasti:

Jotta maistraatti päämiehen kuoltua saisi tiedon kuolinpesän tiedoksiantojen vastaanottajasta, tulee päätöstiliin liittää jäljennös perukirjasta, jos se on edunvalvojan hallussa ja jos se voidaan tehdä rikkomatta holhustoimilain 52 §:ssä tarkoitettua velvollisuutta toimittaa tili holhousviranomaiselle viipymättä

Jos päätöstili annetaan maistraatille ennen perunkirjoitusta, tulee edunvalvojan ilmoittaa maistraatille, kenelle omaisuus on luovutettu. Lisäksi edunvalvojan tulee pyytää omaisuuden vastaanottajaa toimittamaan perukirja sen valmistuttua maistraattiin. Perukirjahan tarvitaan myös tilin tarkastamista varten, jotta päätöstiliä ja perukirjaa voidaan verrata toisiinsa. Päätöstili on maistraatissa tarkastettava viipymättä perukirjan toimittamisen jälkeen. Jos päämiehen kuoleman jälkeen ei ole toimitettu lainkaan perunkirjoitusta, maistraatin tulee etsiä ainakin yksi pesän osakas, jolle päätöstili annetaan tiedoksi tiedoksiantovelvollisuusin muille osakkaille. Ellei päämiehellä ole perillisiä, tili annetaan tiedoksi valtiokonttorille.”

Kysymys:

Olisin kysynyt sekä maistraattien kehittämistyöryhmän että yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän mielipidettä ja toimintaohjetta seuraavassa tapauksessa.

Kun edunvalvonta päättyy päämiehen kuolemaan, haluaa maistraatti edunvalvontatoimiston tekemän päätöstilin liitteeksi saldo- ja omaisuustodistukset vainajan pankkitileistä per kuolinpäivä. Olemme joutuneet tilaamaan ne ja todistukset on maksettu (kuolin-

pesän) tililtä. Todistuksista on luovutettu jäljennökset perillisille ja ohjeistettu heitä käyttämään näitä samoja asiakirjoja perunkirjoituksessa.

Näin olemme toimineet jo pidempään, eivätkä perilliset toistaiseksi ole puuttuneet asiaan. Tällä viikolla tuli eteen ensimmäisen kerran tilanne, jossa perilliset olivat itse tilanneet saldododistukset pankista suoraan itselleen. Emme mielestäni voi tässä tilanteessa tilata pankista toistamiseen samoja, kuolinpesälle maksullisia todistuksia, vaan joutunemme neuvottelemaan perillisten kanssa siitä, voisimmeko saada heiltä saldododistukset voidaksemme liittää ne päätöstiliin maistraatille.

Toimistomme noudattama ja maistraatin edellyttämä toimintatapa on kuitenkin mielestäni ristiriidassa holhoustoimilain ja edunvalvonnan kehittämistyöryhmän kannanottonkin kanssa, sillä edunvalvontatoimiston ei tulisi puuttua kuolinpesän asioiden hoitamiseen enää lainkaan, saati aiheuttaa kuluja kuolinpesälle. Lähes kaikissa edunvalvonnan päättymistapauksissa tiedossamme on se perillistaho, joka kuolinpesän asioita lähtee hoitamaan. Tälläkään perusteella edunvalvonnan ei tulisi enää toimia kuolinpesän asioissa. Päätöstilin voisi mielestäni tehdä toimiston (ennen päämiehen kuolemaa saaman) tiliotemateriaalin perusteella ja tarvittaessa materiaali olisi mahdollista toimittaa maistraattiin tilin liitteeksi.

Tiedossani lisäksi on, ettei naapurikunnan maistraatti vaadi paikallista edunvalvontaa esittämään saldododistuksia per kuolinpäivä. Mikä olisi tässä tapauksessa suositeltavin ja yhtenäinen toimintatapa?

Vastaus 18.11.2010:

Työryhmän mielestä edunvalvojalta ei voisi edellyttää saldododistuksien tilaamista, sillä se on kuolinpesän hoitoon liittyvä asia, joka ei kuulu edunvalvojan tehtäviin. Tiliin liitetään tarvittavat tositteet, jotka työryhmän käsityksen mukaan voivat olla muutakin, kuin erikseen edunvalvonnan päättymisen jälkeen tilatut saldododistukset. Tositteet ovat niitä samoja, joita vuositileissäkin käytetään. Työryhmän tiedossa on, että asian suhteen on hyvin monenlaisia käytäntöjä oikeusaputoimistoissakin.

Holhustoimen kehittämistyöryhmä on vastannut kysymykseen 13.9.2010:

”Maistraatti tarvitsee tilintarkastusta varten tiedot tilien saldoista kuolinpäivänä. Tämän tiedon saamiseksi riittää työryhmän näkemyksen mukaan myös normaali tiliote, jos siitä on ilman kohtuutonta vaivaa saatavissa kuolinpäivän saldo”.

Kysymys:

Kuolinpesän oikeus saada tositteet haltuunsa

Mitä asiakirjoja kuolinpesällä on oikeus saada haltuunsa. Holhustoimesta annetussa laissa (60 §) todetaan, että omaisuuden vastaanottamiseen oikeutetulla on oikeus pyynnöstä saada nähtäväkseen vuosi- ja päätöstileihin liittyvät tositteet. Lain 54 §:n mukaan edunvalvoja on velvollinen säilyttämään tileihin liittyvät tositteet, kunnes vahingonkorvausvaatimuksen esittämiseksi säädetty kolmen vuoden vanhentumisaika on kulunut umpeen tai, jos korvausta on vaadittu, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Päämiehellä, hänen oikeudenomistajillaan tai uudella edunvalvojalla on tämän jälkeen oikeus saada tositteet haltuunsa. Voisiko edunvalvonnan kehittämistyöryhmä ottaa kantaa sii-

hen, mitä kaikkia asiakirjoja tositteilla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Jos asiakirjojen säilyttämisestä on annettu lain kanssa ristiriidassa olevia ohjeita, laki menee joka tapauksessa ohjeiden edelle.

Vastaus 28.8.2012

Kysyjä tarkoittanee oikeusaputoimistojen arkistonmuodostussuunnitelmamallia viitataan lain kanssa ristiriidassa oleviin ohjeisiin. AMS luonnoksessa on määritelty oikeusaputoimistojen edunvalvonnassa syntyville asiakirjoille erilaisia säilytysaikoja. Niiden osalta viitataan holhoustoimilakiin:

- edunvalvoja on holhoustoimilain 54 §:n mukaan velvollinen säilyttämään tiliin liittyvät tositteet moiteaikaan sidotun ajan ja sen jälkeen ne on pyynnöstä luovutettava luovutukseen oikeutetulle.

Mallissa näille asiakirjoille on määritetty säilytysaika siltä varalta, että luovutukseen oikeutettu ei tule niitä pyytämään moiteajan kuluttua itselleen. ”Varoajaksi ”on ehdotettu mallissa 10 vuotta, minkä jälkeen, jos asiakirjoja ei ole haettu, ne voidaan hävittää oikeusaputoimistossa. Kun edunvalvonnan päättämistilanteessa omaisuutta luovutetaan, on luovutuksen saajille syytä muistuttaa tästä asiakirjoja koskevasta menettelystä.

Työryhmä ei katsonut aiheelliseksi määritellä erikseen tositteen käsitettä. Kyse on vuosi- tai päätöstilin liitteistä, jotka ovat tilinteon ja tarkastuksen yhteydessä liitetty tehtyyn tiliin. Arkistonmuodostussuunnitelmassa on yksilöity näitä asiakirjoja tilinpitoaineistoksi. Lisäksi yhtä pitkä säilytysaika on määritelty useille muillekin päämiehen asioiden hoidossa syntyneille tai saaduille asiakirjoille.

3 Edunvalvojan vaihtaminen

3.1 Vastaukset 2013

Kysymys:

Yleinen edunvalvoja on hakenut maistraatilta edunvalvojan vaihdosta päämiehen väkivaltaisuuden vuoksi. Esitutkintapyyntö on joissain tapauksissa tehty. Syntyykö esteellisyys niin laajasti, että päämies täytyisi siirtää toiselle palveluntuottajalle?

Vastaus 1.11.2013:

Kysyjän tapauksessa oikeusaputoimiston edunvalvoja on tehnyt itsenäisesti hakemuksen hänen vapauttamisestaan edunvalvojan tehtävästä. Jos siirto tapahtuisi, se koskisi myös kulloinkin virkaa hoitavaa edunvalvojaa, vaikka häneen ei olisi kohdistunut uhkaa. Asetuksen mukaan esteellisyys on yleiselle edunvalvojalle ainoa peruste olla ottamatta vastaan tehtävää ja siten myös siirtää se toiseen toimistoon tai toimiston toiselle edunvalvojalle. Holhoustoimilaissa on vapauttamisen perusteena myös ”muu peruste”. Tämä koskee tilanteita, joissa edunvalvojan vapautusta hakee joku muu kuin edunvalvoja, sillä pykälän mukaan edunvalvoja voi kuitenkin aina saada vapautuksen tehtävästään, jos hän sitä pyytää. Kun yleinen edunvalvoja hoitaa virkatehtävää, eikä ole henkilökohtaisesti määrätty edunvalvojaksi, tulisi tehtävästä vapautumisesta ensin keskustella palveluntuottajan organisaatioissa.

Työryhmä katsoi, että työsuojelulliset perusteet ja toimet on käsiteltävä ensisijaisesti toimiston sisällä. Työnantaja vastaa työntekijän suojelusta. Ensisijainen keino ei voisi olla se, että yleinen edunvalvoja hakee väkivaltaisen tai hankalan asiakkaan siirtämistä jollekin toiselle, joko samaan toimistoon tai toiseen oikeusaputoimistoon. Jos tällainen asiakas siirretään toiselle palveluntuottajalle, voidaan ajatella, että toimitaan asetuksen ja palvelusopimuksen vastaisesti. Päämiehelläkin on oikeus saada edunvalvontapalvelut asetuksen mukaiselta palveluntuottajalta, ellei palveluntuottaja ole esteellinen. Järjestämissä lain mukaan oikeusaputoimiston velvollisuus on järjestää palvelut alueellaan. Laki ei kuitenkaan sinänsä kiellä hoitamasta palvelua päämiehille, joilla ei ole kotipaikkaa toimiston edunvalvonta-alueella.

Toimiston sisällä edunvalvojalta toiselle siirto voisi työryhmän käsityksen mukaan tulla kysymykseen hyvin perustellusta syystä. Esimerkkinä voisivat olla ne tilanteet, joissa edunvalvoja tulee esteelliseksi, mutta este ei koske koko toimistoa, samoin vaikea luottamuspuola voisi olla samanlainen peruste. Sen sijaan koko toimiston esteellisyys tulisi olla asetuksen mukaisesti ainoa peruste sille, että päämiehen edunvalvojaksi vaihdetaan toisen oikeusaputoimiston yleinen edunvalvoja. Päämiehellä ei ole valinnanvapautta palveluntuottajan suhteen, vaan se on määritelty asetuksessa. Toimiston edunvalvojien osalta asiakas voi esittää toiveita. Katsottiin myös, että olisi hyvin poikkeuksellista, että koko toimisto tulisi esteelliseksi hoitamaan edunvalvojan tehtäviä työsuojelullisin perustein. Työsuojelun keinot tulisi löytää muualta. Päämiehen siirtäminen toiselle edunvalvojalle tai palveluntuottajalle ei välttämättä ratkaise asiaa.

4 Esteellisyys

4.1 Vastaukset 2010 – 2011

Kysymys:

Samalla edunvalvojalla on päämiehenä äiti ja poika. Äiti kuolee ja edunvalvoja tekee päätöstilin. Edunvalvoja on tällöin jäävi ottamaan vastaan maistraatin tarkastaman päätöstilin, koska hän on sen itse tehnyt. Tällaisissa tapauksissa joutuu edunvalvoja hakemaan itselleen sijaisen päätöstilin tarkastamista ja hyväksymisen harkintaa varten.

Voiko saman toimiston toinen yleinen edunvalvoja tai johtava yleinen edunvalvoja toimia edunvalvojan sijaisena tehtäväänään harkita saman toimiston edunvalvojan tekemän päätöstilin hyväksymistä? Voisiko saman toimiston oikeusavustaja olla sijaisena?

Vastaus 18.11.2010:

Työryhmä oli sitä mieltä, että tässä tilanteessa esteellisyys koskee koko toimistoa, eikä sijaista voida ottaa saman toimiston sisältä. Oikeusturvan kannalta on tärkeää myös se, miltä toiminta näyttää ulospäin. Epäily voi tulla siitä, voiko johtava edunvalvoja tai kollega harkita oman alaisensa/työtoverinsa ja toimiston virkamiesten toimintaa objektiivisesti ja vain päämiehen edut huomioon ottaen. Merkitystä ei myöskään katsottu olevan sillä, että maistraatti on hyväksynyt päätöstilin huomautuksetta.

Työryhmä katsoi yksimielisesti, ettei saman toimiston virkamiestä voi määrätä sijaiseksi tarkastamaan kollegan toimintaa missään tapauksessa.

Kysymys:

Muutos (uusi 2 momentti) tuli voimaan 1.5.2011 ja kysymys on edunvalvojan esteellisyydestä.

Asia konkretisoitui heti tänään, kun Turun seudun maistraatti pyysi sijaisuustehtävässä Rauman oikeusaputoimiston yleistä edunvalvojaa antamaan suostumuksensa sijaisuustehtävään, jossa tehtävänä on edustaa alaikäisiä päämiehiä kuolinpesässä, jossa jo toinen Rauman oikeusaputoimiston yleinen edunvalvoja on sijaisuustehtävässä määrätty edustamaan toisia alaikäisiä päämiehiä samassa kuolinpesässä.

Tämän lain muutoksen osalta kaksi tarkentavaa kysymystä:

1. Usein yleiset edunvalvojat pyytävät oikeusaputoimistolta oikeusapua päämiehelle näissä erityis- ja sijaisuustehtävissä (perinnönjaot, ositukset jne.), jotka usein edellyttävät juridista osaamista ja jota osaamista valtaosalla edunvalvojista ei ole. Tavanomaisesti oikeusapua on haettu oman toimiston eli meillä Rauman oikeusaputoimiston julkisilta oikeusavustajilta. Jos saman palveluntuottajan/oikeusaputoimiston yleiset edunvalvojat voivat edustaa vastapuolia niin onko niin, että vain toinen yleinen edunvalvoja voi hakea oikeusapua omalle päämiehelleen omasta oikeusaputoimistosta ja toisen yleisen edunvalvojan on haettava päämiehelleen oikeusapua joltakin muulta toimistolta tai turvaututtava esim. yksityiseen asianajoapuun?

2. Rauman oikeusaputoimistossa on 4 yleistä edunvalvojaa ja vain yksi on lakimies (alikirjoittanut). Usein näissä erityis- ja sijaisuustehtävissä ym. olen käytännössä pyynnöstä neuvonut muita edunvalvojia, vaikka jokainen hoitaakin omaa edunvalvojan tehtäväänsä itsenäisesti ja omalla vastuulla. Tämäkään ei liene enää jatkossa aivan yksiselitteistä, jos edunvalvojat edustavat vastapuolia tai jos itse edustankin toista tai mahdollisesti tulen edustamaan toista vastapuolilla olevista päämiehistä?

Johtoryhmämme kanta on seuraava, olemmeko tulkinneet oikein?

Jos nyt annan suostumukseni (tai joku muu meidän edunvalvojista) Turunseudun maistraatin esittämään edunvalvojan sijaisuustehtävään, jossa jo meidän toimistomme 3. yleinen edunvalvoja on jo 31.3. määrätty Satakunnan maistraatin Rauman yksikön päätöksestä edustamaan toista tahoja samassa kuolinpesässä tehtävässä perinnönjaossa, jotta tämä siihen, että kumpikaan Rauman oikeusaputoimiston edunvalvojista ei voi hakea päämiehelle oikeusapua Rauman oikeusaputoimiston oikeusavustajilta.

Eli käytännössä, kun saman toimiston edunvalvojat eivät enää uuden holhoustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä annetun lain 2 mom:n mukaan ole esteellisiä edustamaan vastapuolia niin saman toimiston oikeusavustajat ovat silti esteellisiä antamaan oikeusapua vastapuolille ja lisäksi oikeusapua ei voi antaa edes toiselle osapuolelle, koska saman toimiston yleinen edunvalvoja edustaa jo vastapuolta. Tämä tuottaa ongelmia erityisesti sijaisuus- ja erityistehtävissä, jossa edellytetään juridisten asioiden hoitamista

Vastaus 8.9.2011:

Työryhmä on aikaisemmin ottanut kantaa esteellisyyteen päätöstilin vastaanottamisen yhteydessä. Työryhmä katsoi, ettei saman toimiston toinen edunvalvoja tai johtava edunvalvoja voisi ottaa vastaan kollegan antamaa päätöstiliä ja harkita tilin ja edunvalvonnan hoidon asianmukaisuutta. Katsoimme tuolloin, että merkitystä tulee antaa myös sille, miltä toiminta näyttää ulospäin ja se, että kollega tutkii työtoverinsa toimintaa, ei anna luotettavaa kuvaa ulospäin päämiehen oikeusturvan objektiivisesta valvomisesta.

Asianajajan esteellisyyssäännöt ja tulkinta ovat tiukempia, kuin oikeusaputoimiston edunvalvojien esteellisyyssäännöt. Lainmuutoksella on vahvistettu, että saman toimiston edunvalvojat voivat edustaa päämiehiään samassa asiassa, jos todellista eturistiriitaa ei ole (ei ole itse edustanut vastapuolta samassa tai sellaisessa asiassa, jossa tietoon tulleilla seikoilla voi olla merkitystä asiassa). Kysyjän tapauksessa samassa perinnönjaossa saman toimiston edunvalvojat edustavat päämiehiään. Hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden 6 kohdan mukaan asianajaja ei saa ottaa tehtävää samassa asiassa kahdelta tai useammalta asiakkaalta, jos asiakkaiden edut ja oikeudet ovat asiassa ristiriitaiset tai eturistiriidan mahdollisuus on ilmeinen. Vastaavassa tilanteessa saman toimiston kaksi oikeusavustajaa ei voisi ottaa asiakkaiksi perintöasian eri osapuolia.

Nämä tilanteet ovat monimutkaisia ja ongelmallisia päämiesten kannalta etenkin, kun välimatkat voivat olla pitkiä, jos sijaiset ja oikeusavustajat joudutaan hakemaan oman toimiston ulkopuolelta. Toisaalta toimiston työtavat ja tietojensaantimahdollisuus käytännössä voivat olla sellaisia, että todellisuudessa molemmilla edunvalvojilla on mahdollisuus saada tietoja toisen päämiehen asioista. Edunvalvojat voivat toimia toistensa sijaisina. Tällaiset asiat on otettava huomioon esteellisyyttä mietittäessä ja suostumusta annettaessa. Vaikka laki antaa mahdollisuuden ottaa edunvalvontatehtävä vastaan kuvatuissa tapauksissa, voidaan se edelleen torjuakin, jos eturistiriidan mahdollisuus olisi kuitenkin ilmeinen.

Työryhmän käsityksen mukaan oikeusaputoimisto ei voisi kysyjän mainitsemissa tilanteissa antaa kummallekaan päämiehelle oikeusapua. Hakipa sitä kumpi tahansa, on oikeusavun näkökulmasta vastapuoli jo asiakkaana oikeusaputoimistossa, mikä estää oikeusavun antamisen. Hakija(t) osoitetaan toisen oikeusaputoimiston puoleen. Mikäli asiointimatkat tulisivat kohtuuttoman pitkiksi, voidaan hakija osoittaa kääntymään myös yksityisen asianajajan puoleen, vaikka kyse olisi ulkoprosessuaalisesta asiasta. Eli kohtaan 1 vastaus olisi: kumpikaan päämiehistä ei voi saada oikeusapua omasta oikeusaputoimistosta.

Mikäli edunvalvonnan päämiehelle olisi jo annettu oikeusapua tässä oikeusaputoimistossa ja sitten olisi tulossa tuo toinen päämies samassa asiassa edunvalvontaan, olisi olemassa eturistiriita oikeusavusta katsottuna, ja edunvalvontaa tuon asian hoitamiseksi ei tulisi ottaa vastaan.

Neuvonnan osalta tilanne arvioitiin samoin. Jos juridisia neuvoja annetaan toiselle osapuolelle, muodostuu eturistiriita toisen asioiden hoitamiseen. Jos näin on tehty jo ennen kuin toiselle haetaan edunvalvojaa samasta toimistosta, tehtävästä tulee eturistiriidan vuoksi kieltäytyä.

Kysymys:

Päämies X:lle haetaan Y oikeusaputoimistosta prosessiedunvalvojaa (julkinen oikeusavustaja tai yleinen edunvalvoja) rikosasian käsittelyyn oikeudessa. Samalle päämiehelle haetaan Y oikeusaputoimiston yleistä edunvalvojaa hoitamaan päämiehen taloudellisia asioita.

Oikeusaputoimisto ilmoittaa, ettei sillä ole osoittaa toimistostaan esteetöntä edunvalvojaa tai oikeusavustajaa pyydettyihin tehtäviin. Oikeusaputoimisto ilmoittaa esteellisyyden syyksi sen, että X:n tytär A on vastapuolena rikosasiassa. A on ennen vuotta 2009 ollut osallisena entisen miehensä perunkirjoituksessa. Perunkirjoitus on toimitettu Y:n oikeusaputoimistossa.

Kysyjä pyytää kehittämistyöryhmän kannanottoa esteellisyyteen ja kysyy vielä, kenen velvollisuus on hankkia esteetön edunvalvoja tällaisessa tilanteessa.

Vastaus 15.12.2011:

Oikeusaputoimisto on yksi virasto, jolla on kaksi toimialaa; oikeusapu ja edunvalvonta. Julkiset oikeusavustajat ovat asianajajayhdistyksen valvonnan alaisia ja heidän on kaikissa toimeksiannoissa noudatettava hyvää asianajajatapaa. Hyvää asianajajatapaa koskevan ohjeen 6.5. kohdan mukaan esteellisyyttä arvioitaessa ohjetta sovelletaan asianajajan lisäksi muihin samassa toimistossa tai toimistoyhteisössä työskenteleviin henkilöihin.

Oikeusaputoimistoon ei voida ottaa uutta asiakasta jos todetaan lain, tapaohjeen tai muun määräyksen mukainen esteellisyys. Tapaohjeen mukaan esteellisyys syntyy

- jos asiakkaiden edut tai oikeudet asiassa ovat ristiriitaiset tai eturistiriidan mahdollisuus on ilmeinen
- jos tehtävän vastaanottaminen rikkoo lojaalisuusvelvollisuutta uutta asiakasta tai vastapuolena olevaa nykyistä tai entistä asiakasta kohtaan, elleivät asiakkaat anna suostumusta tehtävän vastaanottamiseen
- jos muussa tehtävässä saadut salassapito- tai vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvat seikat saattavat haitata asianajajan kykyä täysipainoisesti valvoa asiakkaansa etua.

Asianajajan lojaalisuusvelvollisuuden laajuuteen tehtävän suorittamisen aikana ja velvollisuuden kestoon tehtävän päättymisen jälkeen vaikuttavat esimerkiksi asianajajan asiakkaalleen hoitamien tehtävien laatu ja laajuus, asian merkitys asiakkaalle sekä asiakkassuhteen kesto ja asiakkaan merkitys asianajajalle.

Tapaohjeen mukaan asianajaja ei ole velvollinen ilmoittamaan syytä kieltäytymiseen. Koska syy on tässä tapauksessa ilmoitettu, työryhmä on arvioinut sen merkitystä esteellisyyden ja päämiehen aseman kannalta.

Vastapuoleksi todettu päämiehen tytär ei ole asiakkaana oikeusaputoimistossa. Eturistiriidan perusteella ei näytä nyt syntyvän esteellisyyttä. Tytär on ollut osallisena entisen miehensä perunkirjoituksessa, joka on toimitettu vuosia sitten Y:n oikeusaputoimistossa. Esteettömyyttä harkitaan lojaliteettivelvollisuuden perusteella. Oikeusaputoimisto on ilmoittanut tehneensä päätöksen kokonaisharkintana.

Työryhmä näkee, etteivät tässä selvitettyt syyt estäisi Y:n oikeusaputoimiston yleisen edunvalvojan määräämistä hoitamaan X:n taloudellisia asioita. Huomioon on otettu tehtävän laatu (perunkirjoitus) ajan kulumisen ja se että entisen miehen perunkirjoituksen toimittamisen merkitys A:lle on huomattavasti pienempi kuin taloudellinen edunvalvonta X:lle.

Prosessi edunvalvojan määrääminen voidaan arvioida samalla tavalla, joskin siinä lojaaliteettivelvollisuus voisi nousta korostetummin esiin, kun X ja A ovat vastapuolina.

Helsingin hovioikeus on vuodelta 2010 olevassa ratkaisussaan katsonut, ettei asianajaja ole toiminut hyvän asianajajatavan vastaisesti, kun hän on ottanut toimeksiannon toiselta entiseltä asiakkaalta riitaiseen ositusasiaan. Asianajaja oli vuosia aikaisemmin tehnyt nyt vastapuolina oleville keskinäisen testamentin. Hovioikeus katsoi, että lojaalisuusvelvollisuutta arvioitaessa tuli ottaa huomioon, että testamentti toimeksianto on suppea ja yksinkertainen ja kestoaltaan lyhyt. Kun aikaa oli kulunut noin kuusi vuotta, oli lojaalisuusvelvollisuus pienentynyt. Työryhmän käsityksen mukaan samat perusteet soveltuvat nyt käsiteltävään tapaukseen.

Hakijan on käännettävä oikeusaputoimistojen edunvalvonta-alueista annetussa oikeusministeriön asetuksessa mainitun toisen oikeusaputoimiston puoleen edunvalvonnan järjestämiseksi. Toinen oikeusaputoimisto on velvollinen järjestämään esteettömän edunvalvojan, siten kuin asetuksessa säädetään.

5 Käyttövarat

5.1 Vastaukset 2010

Kysymys:

Kysyn kehittämisryhmältä vinkkejä käteisvarojen toimittamisesta päämiehille? Kovasti on kentällä erilaista käytäntöä ja jotakin ohjetta olisi kiva saada, sillä tämä on aikamoinen ongelma ja herättää kovasti kaikenlaisia tuntemuksia varsinkin kunnan vanhustenhuollon ja kotihoidon piirissä.

Vastaus 15.12.2010:

Muutokset pankkien toiminnassa, edunvalvonnan toimipaikoissa ja sosiaalitoimessa ovat tuoneet käyttövaran toimittamiseenkin uusia ongelmia. Hoitolaitosten henkilökunnalla tai kotipalvelulla on yhä useammin ohjeistuksena se, että he eivät saa käsitellä postilaiden rahavaroja. Edunvalvojan täytyy huolehtia muuttuvissakin olosuhteissa siitä, että päämiehen käytössä on kohtuullisena pidettävä määrä käyttövaroja.

Työryhmän jäsenten tiedossa on, että käyttövaroja joudutaan toimittamaan monella tavalla, jos tavanomainen pankkitilin kautta toimittaminen ei ole mahdollista. Seuraavat tavat ovat käytössä:

- a. Pankkitilin käyttöoikeus sekä kortti ovat hoitohenkilökunnalla.
- b. Postilähetys

- c. Lähettipalvelu. Oikeusaputoimisto ostaa lähettipalvelun ulkopuoliselta tuottajalta.
- d. Oikeusaputoimiston henkilökunnasta joku vie henkilökohtaisesti käyttövarat päämiehelle.
- e. Päämiehen läheinen noutaa ja toimittaa käyttövarat päämiehelle.

Useimmissa tavoissa päämiehen tiliin joudutaan antamaan käyttöoikeus jollekin toiselle, jos päämies itse ei kykene käymään pankissa tai pankkiautomaatilla. Näissä tilanteissa voi yrittää sopia käteisrahan käytön minimoimisen niin, että päämies saa tarvitsemansa hyödykkeet esimerkiksi laskulle ostamalla.

6 Salassapito/tietojen antaminen

6.1 Vastaukset 2010

Kysymys:

Henkilöllä on edunvalvoja, joka hoitaa hänen talousasioitaan. Sitten henkilöllä on asianajaja, joka hoitaa tiettyä oikeudenkäyntiä. (Joka on perheoikeudellinen eikä liity mitenkään raha-asioihin). Nyt tämä asianajaja vaatii tietoja päämiehen raha-asioista. Piittääkö/saako edunvalvoja antaa tietoja tälle asianajajalle?

Vastaus 3.6.2010:

Päämies voi aina itse antaa tarpeelliset tiedot ja hänen luvallaan/valtuutuksella myös edunvalvojan tulee antaa tietoja. Tärkeintä asian ratkaisussa on päämiehen etujen turvaaminen ja päämiehen oma tahdonmuodostus asian suhteen. Jos tietoja tarvitaan päämiehen asian hoitamiseen, ei edunvalvojan salassapitovelvollisuus estä tietojen antamista päämiehen asianajajalle.

7 Valitukset

7.1 Vastaukset 2009

Kysymys:

Minne asiakas ohjataan, kun haluaa valittaa edunvalvonnasta tai henkilöstöstä?

Vastaus 16.12.2009:

Asiakas ohjataan maistraattiin, kun kyse on edunvalvojan menettelystä edunvalvonta-tehtävän hoitamisessa yksittäisen päämiehen asioissa. Virkamiehen käytökseen, toimiston työtapoihin ja tavoitettavuuteen kohdistuvat valitukset ohjataan toimiston esimiehelle (johtava yleinen edunvalvoja tai johtava julkinen oikeusavustaja). Kerrotaan myös siitä, että valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies valvovat perustuslain mukaan sitä, että virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan he valvovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

8 Taloudenhoito ja omaisuuden sijoittaminen

8.1 Vastaukset 2010 – 2012

Kysymys:

Kysyisin, kuinka menetellä, kun päämies on ennen edunvalvontaa tehnyt sijoituksia yksityiseen Dexia pankkiin. Hänen puolestaan hänen varallisuuttaan (osakkeita) hoitaa sijoitusneuvoja kyseissä pankissa. Hän omistaa TeliaSonera, Nokia, Elektrobit ja Dexia osakkeita. Täytyykö edunvalvojan siirtää kyseinen varallisuus Suomeen? Osakkeiden arvot toki vaihtelevat kurssien mukaisesti, mutta suuria tappioita ei ole tullut. Päämieheltä ei voi kysyä mielipidettä, kun varmuutta siitä ymmärtääkö hän asian merkityksen ei ole. Maistraatti ei ole asiaan puuttunut näiden vuosien aikana, jolloin hän on ollut edunvalvonnassa.

Vastaus 15.12.2010:

Edunvalvoja joutuu ratkaisemaan asian punnitsemalla toisaalta päämiehen oman päätöksen kunnioittamista ja toisaalta päämiehen järkevän taloudenhoidon merkitystä. Edunvalvoja joutuu tutkimaan muun ohella sen, missä olosuhteissa ja miksi päämies on päättänyt tällaiseen sijoitusratkaisuun ja mitä riskejä hän on ollut valmis ottamaan ja mitä riskejä toisaalta edunvalvoja voi ottaa hoitaessaan päämiehen taloutta.

Mikäli ristiriitaa ei ole, eikä sijoituksiin sisälly olennaisia riskejä, joilta päämiestä tulisi suojata eivätkä sijoitukset vaaranna päämiehen taloutta, ei ole mitään pakkoa siirtää omaisuutta. Päämiehen valitseman taloudenhoidon ja sijoittamisen uuteen arvioon ja muutokseen pitäisi olla järkevä taloudenhoitoon liittyvä syy. Taloudenhoitoon liittyvät asiat joudutaan ratkaisemaan aina tapauskohtaisesti päämiehen tilanteen mukaan.

Kysymys:

Voisiko vakuuttamisen ohjeistaa valtakunnallisesti? Edunvalvonnan alkaessa päämiehillä on hyvin vaihtelevasti kotivakuutuksia. Minkälaisissa tilanteissa vakuutus tulisi ottaa. Uusissa vuokrasopimuksissa vuokranantajat ovat alkaneet vaatia vakuutusta, koska se kattaa vuokralaisen kunnossapitovastuulla olevat asunnon sisäosat (mm parketti, tapetit, keittiönkaapit ja parvekelasit). Tällöin vakuutus on tietenkin otettava, vaikka päämiehen oma irtaimisto olisi hyvinkin vaatimatonta. Entä jos päämiehen osake on vuokralalla, tuleeko päämiehellä olla osakkeeseen oma vakuutus taloyhtiön ja vuokralaisen vastuista huolimatta. Entä jos päämies muuttaa esim. laitokseen ja hänen oma asunto myydään, onko vakuutus syytä pitää voimassa mahdollisia asuntokaupan oikeudenkäyntikuluja varten. Vakuutuksen mukanahan saa oikeusturvan ja vastuuvakuutuksen. Oikeusturva tosin estää oikeusavun käytön oikeusturvajutuissa. Toimeentulotuessa hyväksyttävä vakuutusmaksu on usein pienempi kuin todellinen maksu. Lisäksi luottohäiriömerkintä nostaa vakuutusmaksua. Vähätuloisten ja -varaisten kohdalla puhutaan taas yhdestä lisäkulusta.

Vastaus 15.12.2010:

Huolellinen mies ottaa normaalisti kotivakuutuksen. Lähtökohtana voi työryhmän käsityksen mukaan pitää sitä, että päämiehelle tulisi olla kotivakuutus. Vakuutusturvan tarkastaminen ja siitä päättäminen kuuluu aina edunvalvonnan alkuselvittelytyön rutiinitoimenpiteisiin. Jos kotivakuutusta ei ole eikä edunvalvoja katso sitä tarpeelliseksi, ratkaisu tulisi perustella. Omaisuuden turvaaminen vakuutuksella on aina harkittava ja siitä on tehtävä ratkaisut, jotka edunvalvoja pystyy perustelemaan. Omaisuuden arvo, päämiehen varat ja riskin kartoitus vaikuttavat päätökseen. Muiden vakuutustyyppien osalta ei ole mahdollista antaa yleistä ohjetta, ne ratkeavat aina tapauskohtaisesti.

Kysymys:

”Ostoluvat”, laskutuslähetteet

Työryhmältä on pyydetty ohjetta ja kannanottoa niin sanottujen ostolupien käyttöön päämiesten asioiden hoidossa. Joissakin tapauksissa on käynyt niin, että päämies on kuollut, kuolinpesä on ollut hautauskulojen jälkeen varaton ja velkojat ovat vaatineet suorituksia ostoluvan antaneelta edunvalvontayksiköltä. kaupungilta. Pohdittavaksi on tuolloin tullut kuka ostoluvan mukaisen ostoksen maksusta viimekädessä vastaa. Ostolupien käyttö myös työllistää edunvalvontasihteereitä enemmän kuin jos päämies itse hoitaa käyttövaroilla ostokset. Ostolupia käytetään myös varmistamaan, että päämiehen varat käytetään edunvalvojan näkökulmasta järkevästi.

Vastaus 28.8.2012:

Ostolupien käytössä on kysymys siitä, että edunvalvoja pyytää tavarantai palveluntomittajaa myymään päämiehille velaksi ja lähettämään laskun edunvalvojalle maksettavaksi. Ostolupien käyttöön liittyy työryhmän mielestä monia haasteita. sekä edunvalvonnan että päämiehen mutta myös velkojan kannalta. Mikäli tukipalvelut toimivat hyvin, tulee vähemmän tarvetta ostolupien käyttämiseen. Käytännössä kuitenkin on tietävästi niin, että kuntien kotipalvelu ja sosiaalityön tekijät on ohjeistettu niin, etteivät ne voi käsitellä päämiehen käteisvaroja.

Jos päämies itse haluaa käyttää ostolupaa, menettely sinänsä ei ole niin ongelmallinen. Tällöinkin on varmistuttava siitä, että kysymyksessä on velaksi myyminen ja velallinen on päämies. Velkojalla on riski siitä, että päämiehen taloudessa tapahtuu sellaisia muutoksia, että velkaa ei pystytä maksamaan. Oikeusaputoimisto ei ole vastuussa päämiehen velasta ja edunvalvojalle voi tulla korvausvastuu vain vahingonkorvauslain perusteella.

Ostolupien käyttö vastoin päämiehen tahtoa tulisi olla poikkeuksellista. Ostolupa voi olla leimaava, mitä edunvalvonta ei saa arvojen mukaisesti olla. Niiden käyttö saattaa rajoittaa päämiehen itsemääräämisoikeutta tilanteessa, jossa edunvalvojalla ja päämiehellä on erilainen käsitys siitä, mihin varoja tulisi käyttää. Toisaalta menettelyllä suojataan päämiehen tärkeitä etuja. Monien toistuvien menojen (lääkkeet, ruokakaupat, matkaliput) osalta laskutusikäntännöt voivat olla tavanomaisia, eivätkä ne leimaa erityisesti edunvalvonnan asiakkaita.

Kysymys:

Päämiesten kulut pankkiohjelman käytöstä

Kun uusi asiakasohjelma Edvard on otettu käyttöön, ovat jotkut pankit hinnoitelleet päämiehiltä perittävät palvelumaksut uudelleen. Miten palvelumaksujen osalta tulee toimia, kun pankit niitä nihkeästi alentavat? Yleensä uuden sopimuksen mukaan päämieheltä perittävät kulut ovat voineet kasva huomattavastikin.

Vastaus 28.8.2012:

Työryhmän tiedossa on, että pankkisopimuksissa on suuria vaihteluja pankkiryhmittäin, oikeusaputoimistoittain ja päämiesten välillä. Asiaa ei voida sopia valtakunnallisesti kaikkia päämiehiä sitovasti. Vaikka oikeusaputoimistoissa hoidetaan suuren päämiesjoukon asioita, kysymys ei ole toimiston tai valtion rahaliikenteestä ja tileistä. Jokaisella päämiehellä on oikeus yksilölliseen käsittelyyn myös pankin ja tilin valinnan suhteen.

Oikeusaputoimisto/oikeusministeriö on tehnyt niin sanotun Web Service palvelusopimuksen pankin kanssa. Se on aineistojen siirto- ja tunnustautumismenetelmä. Näitä sopimuksia on tehty kaikkien oikeusaputoimistossa tarvittavien pankkien kanssa. Näillä sopimuksilla ei liitetä päämiehiä mihinkään sitoumuksiin tai tiettyyn pankkiin.

Edunvalvoja (yhdessä päämiehen kanssa) päättää, mitä pankkia päämiehen taloudellisten asioiden hoitamiseen oikeusaputoimiston kautta käytetään. Edunvalvoja tekemällä sopimuksella päämiehen tili liitetään em. kanavaan ja pankkikulut määräytyvät tehdyn sopimuksen mukaan. Jokaisella pankkiryhmillä on omat maksut ja jokaisen päämiehenkin osalta niistä voi neuvotella ja ne voivat määräytyä eri lailla pankin käyttämien bonus- etuasiakkuus yms. järjestelmien vuoksi.

Oikeusaputoimistot ovat neuvotelleet myös yhdenmukaisia sopimusehtoja toimiston päämiehille eri pankkiryhmiä kanssa. Tämä sopimus ei velvoita päämiehiä, ja edunvalvoja harkitsee, liittkö päämiehen niillä ehdoilla ko. sopimukseen. Ratkaisuun vaikuttaa saatavilla olevat palvelut ja niiden vertailuhinnat.

Jos edunvalvoja katsoo, että päämiehelle on tullut vahinkoa viraston tekemien sopimusten vuoksi ilman että niihin on voinut vaikuttaa, hän joutuu harkitsemaan korvauksen hakemista.

9 Kirjanpito, vuosi- ja päätöstitilit

9.1 Vastaukset 2013

Kysymys:

X oikeusaputoimiston edunvalvoja on toimittanut 31.12.2011 päättyneen tilikauden tilejä tarkastettavaksi vasta vuoden 2013 alussa. Maistraatti on kehottanut edunvalvojaa jo ennen vuodenvaihdetta toimittamaan tilit maistraattiin. Maistraatin suoritemaksut nousivat vuodenvaihteessa. Koska näiden päämiesten osalta tilintarkastus on tullut vireille vuoden 2013 puolella, siitä peritään nyt voimassa olevan asetuksen mukainen ja viime vuoden maksua korkeampi tilintarkastusmaksu. Pitääkö päämiehen maksaa uusi koro-

tettu tilintarkastusmaksu sen vuoksi, että tilejä ei ole toimitettu tarkastettavaksi ajoissa, vai voiko oikeusaputoimisto korvata päämiehille vanhan ja uuden maksun välisen erotuksen?

Vastaus 24.1.2013:

Tilintarkastuksesta perittävästä maksusta säädetään valtiovarainministeriön asetuksessa maistraattien suoritteiden maksuista 2013 ja 2014 (816/2012). 1.1.2013 voimaan tulleen maksuasetuksen mukaan muun ohella tilintarkastuksesta perittävä maksu on korkeampi kuin edellisenä vuotena. Se on nyt riippuen päämiehen varoista 48 – 430 euroa. Maksuasetuksen 9§:n mukaan maksu määräytyy asian vireille tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan. Jos edunvalvoja on toimittanut tilin tarkastettavaksi vuoden 2013 aikana, maksu määräytyy sen mukaisesti. Tilikauden 2011 vuositili olisi tullut toimittaa tarkastettavaksi 31.3.2012 mennessä. Jos tili olisi toimitettu ajallaan, päämiehen maksettavaksi tuleva tilintarkastusmaksu olisi ollut alhaisempi.

Tässä tapauksessa maistraatti on kehottanut edunvalvojaa antamaan tilin ennen vuodenvaihdetta, mutta tili on jätetty tarkastettavaksi vasta vuoden 2013 puolella. Holhoustoimilain mukaan edunvalvoja on velvollinen korvaamaan päämiehelle tahallisesti tai huolimattomuudella aiheuttamansa vahingon. Työryhmä katsoo, että jos edunvalvoja on laiminlyönyt tilintekovelvollisuutensa määräaikaan mennessä, hän on velvollinen korvaamaan siitä päämiehelle mahdollisesti aiheutuneen vahingon. Oikeusaputoimisto edunvalvojan työnantajana on vahingonkorvauslain säännösten mukaan myös vastuussa vahingon korvaamisesta.

Jos taas maistraatti olisi myöntänyt tilinteolle määräajan pidennyksen ja edunvalvoja olisi toimittanut tilit tuon määräajan puitteissa, ei mahdollinen päämiehelle tuleva suurempi suoritelmaksi johtuisi edunvalvojan huolimattomuudesta. Tällöin tulisi tulkittavaksi se, onko ko. asia tullutkin vireille jo määräajan pidennyshakemuksella ja maksu määräytyisi sen mukaan.

Edunvalvojan tulee päämiehensä puolesta valvoa, että maksu määräytyy oikein. Maistraatti voi holhoustoimilain 85 §:n 3 momentin mukaan jättää maksun määräämättä, jos sen periminen olisi kohtuutonta. Edunvalvojan tehtävä on valvoa päämiehensä etua ja anoa maksun perimättä jättämistä, jos näkee siihen olevan aihetta.

Kysymys:

Oikeusaputoimiston vuositileissä ei ole merkitty lainkaan päämiesten hoitamattomien (esim. ulosottovelat, joita ei lyhennetä) velkojen määrää tai laatua, eikä niitä siis ole avattu kirjanpitoon.

Joissakin tapauksissa, joissa päämiehellä on ollut omaisuutta (yleensä osuus jakamattomaan kuolinpesään), toimisto on perinyt edunvalvontapalkkion, joka on määritelty niin, että on huomioitu omaisuus, mutta ei em. velkoja. Maistraatti on huomauttanut tilanteesta ja johtava edunvalvoja on ilmoittanut, ettei heillä ole aikaa selvittää kaikkia maksamattomia laskuja ja tiliöidä niitä, eikä heillä ole kunnollisia työvälineitä siihen, sillä Edvardissa ei ole sopivaa paikkaa tälle. Edunvalvontapalkkiot he laskevat näin samalla perusteella, ei ole aikaa manuaalisesti muuttaa laskelmaa, kun Edvard antaa kirjausten mukaisen ehdotuksen.

Vastaus 1.11.2013:

Päämiehen koko taloudellinen tilanne tulee näkyä tilissä ja kirjanpidossa. Myös niiden velkojen määrä, joita ei pystytä hoitamaan, täytyy olla nähtävissä. Velat voidaan ilmoittaa pääpiirteittäin esim. ulosottolistan loppusummat ja listasta voidaan tarvittaessa tarkistaa yksityiskohdat. Tiliin asiaa voi selvittää sanallisesti yleisselvityksenä. Edvardin muodostamaan tiliin tietoja tulee toimenpide kohdan kautta ja niitä voi kirjoittaa myös yleisselvitykseen. Työryhmän käsityksen mukaan oikeusaputoimistoissa päämiesten tilinpitoon merkitään kaikki taloudellisen tilanteen arvioimiseen tarvittavat tiedot ja kysyjän kertoma tilanne on poikkeus. Useimmin menetellään niin, että hoitamattomista veloista pidetään erillistä taulukkoa, jonka loppusumma siirretään Edvardin kirjanpitoon. Kysymyksessä kuvattu oikeusaputoimiston menettely on virheellinen.

Edunvalvojan palkkio on laskettava oikeiden tietojen mukaan. Jos päämiehellä on velkoja, joita ei ole kirjanpidossa, ne on huomioitava siitä huolimatta palkkiolaskelmassa. Edvardista kirjanpidon mukaan tulevaa palkkioehdotusta on korjattava, jos siinä ei ole mukana kaikki palkkion määräytymiseen vaikuttava tieto.

Kysymys:

Esiin on tullut, että jotkut maistraatit ovat vaatineet edunvalvojilta selvitystä myös päämiehen omassa käytössä olevan tilin tapahtumista ja siitä mihin päämies on käyttänyt käyttövaroja. Pitääkö edunvalvojan valvoa päämiehenkäytössä olevan tilin tapahtumia?

Vastaus 1.11.2013:

Edunvalvoja on ilmoittanut pankille, että tietty tili ns. käyttövaratili on päämiehen omassa hallinnassa. Edunvalvoja ei pidä kirjaa tilintapahtumista, eikä valvo miten päämies varojaan käyttää. Tilin tiliotteet menevät päämiehelle itselleen, jos hän on halunnut paperiset tiliotteet. Jos edunvalvojan pitäisi ilmoittaa tilitiedot maistraatille vuositilissä, hän joutuisi tilaamaan tiedot pankista. Isoissa toimistoissa tämä tarkoittaisi tuhansien tiliotteiden hankkimista vuoden vaihteen tilanteesta. Maistraattien käytännöt eivät ole yhtenäisiä tältä osin. Maistraatti tarkastaa edunvalvojan toimintaa päämiehen asioiden hoitamisessa, eikä sillä normaalisti pitäisi olla tarvetta valvoa sitä, miten ja mihin päämies käyttää omassa hallinnassaan olevia varoja. Valvonnan kohteena voisi olla se, että päämiestä ei käytetä hyväksi, jos tilille on kertynyt paljon varoja.

Työryhmän käsityksen mukaan edunvalvojalla ei ole velvollisuutta pitää kirjaa päämiehen käyttövaratilistä. Käyttövaroista huolehtiminen kuuluu edunvalvojan tavanomaisiin tehtäviin koko vuoden ajan. Edunvalvoja sopii päämiehen kanssa tarvittavista menettelyistä ja varojen käytöstä ja huolehtii käyttövarojen toimittamisesta ja niihin tulevista muutoksista, kun päämiehen olosuhteet muuttuvat. Selvityksen käyttövaroista voi kirjata tilin yleiskatsaukseen ja suoritukset päämiehelle näkyvät hoitotilin tilintapahtumista. Työryhmän mielestä edunvalvojalla ei ole velvollisuutta selvittää, mihin päämies käyttää omassa hallinnassaan olevia varoja, jos mikään erityinen syy ei ole antanut aihetta epäillä päämiehen etujen olevan vaarassa.

Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on ottanut kantaa samantyyppiseen kysymykseen 31.5.2001

(Tilintarkastus – Käyttövarat 31.5.2001 4/2001): Vuositilin yhteydessä tarkistetaan, että asianmukainen määrä käyttövaroja on luovutettu tasaisesti tilikauden aikana. Mikäli näin ei ole toimittu, tulee antaa selvitys, miksi päämies ei tarvitse käyttövaroja.

10 Tallelokerokäynnit ja edunvalvojan oikeus saada haltuunsa päämiehen asiakirjoja

10.1 Vastaukset 2011

Kysymys:

Onko tullut esille, miten yleisen edunvalvojan tulisi menetellä, kun menee 1. kerran päämiehensä tallelokerolle? Eli tulisiko esim. käyttää pankin tarjoamaa palvelua, jossa pankkivirkailijat maksua vastaan luetteloivat omaisuuden vai onko ok, jos menee yksin ja tekee oman luettelon (yleinen edunvalvoja ilmoitti, että pankki ei oikein päästä lokeroon ulkopuolista (??) edunvalvontasihteeriä, eli 2 virkamiehen todistama luettelo olisi pois laskuista?

Vastaus 8.9.2011:

Eri pankeilla ja jopa konttoreilla voi olla erilaisia omia käytäntöjä siitä, kenet ne päästävät tallelokerolle ja voiko edunvalvoja tehdä itse luettelon tallelokeron sisällöstä vai tekeekö sen pankkivirkailija.

Jäsenten omien kokemusten perusteella myös edunvalvojilla on erilaisia käytäntöjä; lokeroon voidaan käydä yksin, edunvalvontasihteerin kanssa, luettelo voidaan tehdä itse tai pankin virkailijan toimesta. Monet käytännön seikat ja tehokas ajankäyttö ovat määrittäneet tilanteita samoin kun pankin suhtautuminen asiaan. Selvää yhtenäistä oikeudellista tulkintaa asialle on ollut vaikea löytää. Työryhmä katsoi, että tallelokerolla olevan omaisuuden selvittäminen kuuluu edunvalvojan toimivaltaan taloudellisten asioiden hoitamisessa ja omaisuuden luetteloinnissa ja edunvalvojalla olisi toimivaltansa puitteissa oikeus päästä yksinkin tallelokerolle. Toisaalta pankit voivat tulkita asiaa toisin, eikä meillä ole mahdollisuutta ohjeilla vaikuttaa siihen.

Keskustelun jälkeen työryhmä katsoi suositeltavaksi sen, että

- edunvalvoja ei menisi yksin tallelokeron luetteloimaan tai tyhjentämään
- edunvalvojan lisäksi mukana voi olla toinen virkamies, päämies itse, jos hän kykenee ja haluaa tai päämiehen valtuuttama henkilö
- mikäli edunvalvojan mukana ei ole toista henkilöä, lokeron sisältö tulisi luetteloita pankkivirkailijan tai julkisen notaarin toimesta.

Työryhmä katsoi, että edellä kuvatun mukainen toimintatapa olisi riskienhallinnan ja toiminnan luotettavuuden arvioinnin kannalta paras, vaikka se saattaa käytännössä aiheuttaa suurempaa työajan käyttöä ja päämiehelle voi koitua kuluja luetteloinnista. Kulut ovat kuitenkin pääomatuloa saavilla vähennyskelpoisia menoja.

11 Päämiehen ja edunvalvojan toimivalta

11.1 Vastaukset 2013

Kysymys:

Miten edunvalvojan tulisi suhtautua päämiehen mahdollisuuksiin käyttää verkkopankkia.

Kannanotto 28.11.2013

Työryhmä katsoi, ettei edunvalvojan tule estää päämiestä saamasta verkkopankkitunnuksia. Verkkopankin käyttö on yksi tapa myös päämiehillä hoitaa päivittäisiä asioita. Tunnuksia käytetään myös muuhun kuin taloudellisten asioiden hoitoon. Päämiehellä on oikeus saada tietoja omista asioistaan ja tilitapahtumista, joten katseluoikeutta muihinkin tileihin ei tule estää. Käytännössä tilitietojen katselu aiheuttaa päämiehelle usein kysymyksiä ja yhteydenottoja edunvalvojaan, mutta se ei ole peruste rajoittaa katseluoikeutta. Asiahan on myös niin, että tuolloin päämies pääsee itsenäisesti katsomaan tilejään, eikä tarvitse pyytää tietoja edunvalvojalta.

Verkkopankin käytön epäämisen perusteeksi nähtiin se, että käytännön kokemus olisi osoittanut, että päämies aiheuttaa taloudellista vahinkoa itselleen tunnusten käytöllä tai että tunnukset joutuvat väärin käsiin ja häntä hyväksikäytetään niiden avulla. Käytännössä pankit kieltäytyvät yhä useammin antamasta päämiehelle verkkopankkisopimusta, vaikka edunvalvojakin sitä pyytäisi.

Kysymys:

X Pankki kieltäytyi luovuttamasta tallelokerossa olevaa osakekirjaa meidän edunvalvojalle. Aikaisemmin olemme saaneet ottaa kaikki tallelokerossa olevat asiakirjat haltuumme. Lueskelin hallituksen esitystä ja sen perusteella Pankin näkemys on aika looginen, mutta johtaa käytännössä hankaluuksiin mm. tarpeettomien toimintakyvyn rajoitusten hakuun. Onkohan tällaisia ongelmia ollut muualla? Onkohan joku viisaampi ehtinyt miettiä, mikä olisi oikein asiassa?

Pankin perustelu:

Kysymäsi ohjeen kohta perustuu lain holhoustoimesta 37 §:ään, jota perustellaan hallituksen esityksen (HE 146/1998) yksityiskohtaisissa perusteluissa mm. seuraavasti:

"Pykälän 2 momentti sisältää säännöksen edunvalvojan oikeudesta ja velvollisuudesta ottaa päämiehensä omaisuutta hallintaansa. Sen mukaan edunvalvojan tulee näin menettellä siinä laajuudessa kuin se on tarpeen päämiehen etujen suojaamiseksi. Edunvalvoja voi säännöksen nojalla ottaa haltuunsa esimerkiksi päämiehen arvopaperit, saantokirjat ja muut tositteet, joita käyttäen päämies saattaisi määrätä omaisuudesta vahingokseen. Myös arvokasta irtainta tavaraa, kuten taideteoksia, voidaan tämän säännöksen nojalla ottaa edunvalvojan hallintaan ja sijoittaa esimerkiksi pankkiin säilytykseen. Tarvittaessa edunvalvoja voisi saada virka-apua omaisuuden hallintaan ottamiseksi siten kuin poliisilain 40 §:ssä säädetään. Poliisin velvollisuus antaa virka-apua mainitun 40 §:n nojalla perustuu tällöin siihen, että edunvalvojalla on tässä laissa säädetty oikeus ja velvollisuus ottaa hallintaansa hoidettavakseen kuuluvaa päämiehen omaisuutta.

Edunvalvojan hallintaanotto-oikeutta koskevia säännöksiä ei voida sellaisinaan soveltaa silloin, kun edunvalvonnassa oleva ei ole vajaavaltainen. Jos päämies on täysi-ikäinen eikä hänen toimintakelpoisuuttaan ole rajoitettu, hän voi itse päättää omaisuuden käytöstä ja hallinnasta. Omaisuuden haltuunotto vastoin päämiehen tahtoa ei tällöin tule kysymykseen. Vastaavasti, jos päämiehen oikeutta vallita tiettyä omaisuuttaan on rajoitettu, haltuunotto voisi vastoin päämiehen tahtoa koskea vain tätä omaisuutta.

Sen vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että sellaisen omaisuuden hallintaan ottamisen, josta päämies voi itse vapaasti määrätä, ei tule tapahtua vastoin päämiehen tahtoa. Jos päämies ei suostu yhteistoimintaan, omaisuuden säilyminen saattaa vaarantua. Tällöin joudutaan 18 §:n nojalla harkitsemaan, onko päämiehen toimintakelpoisuutta aiheellista rajoittaa omaisuuden saamiseksi edunvalvojan haltuun.

Jos päämies hukkaa omaisuuttaan, jota edunvalvoja ei ole saanut hallintaansa päämiehen vastustettua sitä, edunvalvoja ei yleensä voi joutua korvausvastuuseen näin aiheutuneesta vahingosta. Korvausvelvollisuus saattaa kuitenkin syntyä, jos edunvalvoja on laiminlyönyt päämiehensä edusta huolehtimisen jättämällä ryhtymättä tarvittaviin toimiin toimintakelpoisuuden rajoituksen aikaansaamiseksi".

X pankki Oyj,
lakimies

Vastaus 28.11.2013

Työryhmän jäsenet eivät ole törmänneet ongelmiin tallelokeroasioissa. Heidän käsityksensä mukaan pankit ovat yleisesti tulkinneet asian niin, että tallelokeron sisällön luettelo on taloudellisten asioiden hoitamista. Kun edunvalvojan määräys koskee taloudellisia asioita ja hänellä on rinnakkainen toimivalta, on edunvalvoja voinut luetteloida tallelokeron sisällön. Myös esimerkiksi osakekirjojen haltuunotto on onnistunut.

Edunvalvojan oikeutta luetteloida tallelokeron sisältö voidaan perustella myös holhous-toimilain säännöksillä. Holhous-toimilain 48 §:n mukaan edunvalvojan on tehtävä luettelo päämiehen varoista ja veloista. Holhous-toimilain 89 §:n mukaan edunvalvojalla on oikeus tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saada ne tiedot, joihin päämiehellä olisi oikeus. Edunvalvojan on luonnollisesti kuultava päämiestään holhous-toimilaissa määrättyin tavoin.

Kysymys:

Poissaolevan edunvalvonta

Jos sopii, kysyisin mielipidettäsi yleisen edunvalvojan määrittämisestä tuntemattomien perillisten tai poissaolevien edunvalvojaksi. Yleisen edunvalvojan kuuluu hoitaa ne tehtävät, joissa päämiehellä on kotipaikka hänen toimialueellaan. Näihin on kuitenkin joissain paikoin määrätty myös yleisiä edunvalvojia, ja niin nytkin on haettu. Hakijoillahan ei ymmärrettävästi useinkaan ole käsitystä siitä, kenelle tehtävä kuuluu. Määrällisesti näitä ei ole paljon, mutta toiminis mielelläni oikein. Onko tiedossasi soveltamisohjetta siitä, onko tarkoitus, että yleiset edunvalvojat hoitaisivat myös näitä tehtäviä.

Hänelle edunvalvojaksi määrätty lakimies tietääkseni haki kuolleeksi julistamista. Joissain ohjeissa on mainittu, että edunvalvojalla on ainakin jonkinlainen velvollisuus selvi-

tellä mahdollisuuksia poissaolevan löytämiseen esim. ulkoministeriön kautta. Mihin toimenpiteisiin on järkevää ryhtyä, riippuu siitä, mitä tietoja on ja varmaan myös perintötilanteessa poissaolevan perintöosuuden arvosta.

Vastaus 28.11.2013

Jokaisella päämiehellä on ennen maastamuuttoa tai katoamista oltava viimeinen kotikunta Suomessa ja yleinen edunvalvoja määräytyy sen mukaan. Yleisellä edunvalvojalla ei ole mahdollisuutta ilman erityistä syytä kieltäytyä tehtävästä, joten jos muuta vaihtoehtoa ei ole, määrätään poissaolevankin päämiehen edunvalvojan tehtävään yleinen edunvalvoja järjestämislain mukaan.

Kysymys:

Onko edunvalvojan tehtävä/velvollisuus hakea päämiehelleen lääkkeiden erityiskorvattavuus? Eräässä tapauksessa korvattavuutta ei ollut haettu ja päämiehelle tuli tuhansien eurojen vahinko.

Vastaus 28.11.2013

Lääkkeen erityiskorvattavuuden saaminen on taloudellinen asia, vaikka sen peruste on lääketieteellinen. Työryhmän käsityksen mukaan edunvalvojalla on oikeus hakea tätä etuutta päämiehelleen. Kun edunvalvojan tietoon tulee, että päämiehellä on sellainen lääke, johon korvaus voidaan saada, hänen tulisi valvoa, että päämies saa hänelle kuuluvan etuuden. Taloudellisiin asioihin määrättyllä edunvalvojalla ei ole oikeutta saada potilastietoja erityiskorvattavuuden selvittämiseksi ja yleensä hoitavan lääkärin tulisi omaloitteisesti kirjoittaa tarvittava lääkärinlausunto ja toimittaa se Kansaneläkelaitokselle. Edunvalvojan arvioitavaksi tämän etuuden hakeminen voi tulla esimerkiksi sitä kautta, että hän kiinnittää huomiota poikkeuksellisen suuriin lääkekustannuksiin hoitaessaan päämiehen rahaliikennettä.

Kysymys:

Onko lainsäädännön tarkoitus, että holhustoimilain 42 §:n mukainen huolenpitovelvoite koskee myös taloudellisia asioita varten määrättyjä edunvalvojia vai ajatellaanko niin, että tällaista yksittäistä tilannetta varten pitäisi hakea vielä eri määräys siitä, että edunvalvojalla olisi toimivalta esim. hakea muutosta päämiehensä vammaispalvelu- tms. päätökseen?

Tässä toisessa asiassa kysymys on rajatumpi – voiko/tuleeko M3-hoitopäätös lähettää tiedoksi edunvalvojalle (taloudellisten asioiden hoitoa varten määrätty/entä laajennettu edunvalvonta?) vai ei? Miten salassapitovelvollisuutta pitää tässä tulkita? Entä tässä tilanteessa – kuka käyttää päämiehen muutoksenhakuoikeutta jos hän ei itse siihen kykene? –tähän ei kantaa

Vastaus 28.11.2013:

Holhustoimen kehittämistyöryhmän kannanotto 2012:

Holhustoimilain 42 §:n mukaan täysi-ikäiselle määrätyn edunvalvojan tulee huolehtia siitä, että päämiehelle järjestetään sellainen hoito. huolenpito ja kuntoutus, jota on päämiehen huollon tarpeen ja olojen kannalta sekä päämiehen toivomukset huomioon ottaen pidettävä asianmukaisena.

Hallituksen esityksen perusteluissa (HE 146/1998, s. 51) on todettu, että edunvalvoja voi hoitaa pykälässä säädetyn huolenpitotehtävän esimerkiksi laittamalla vireille sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvan toimenpiteen. Edunvalvojalla on tämä velvollisuus silloinkin, kun häntä ei nimenomaisesti ole määrätty edustamaan päämiestä tämän henkilöä koskevassa asiassa. Jos edunvalvojalla ei ole määräykseen perustuvaa kelpoisuutta edustaa päämiestä asiassa, hänen on hankittava toimenpiteelle päämiehen suostumus. Jos päämies ei kykene antamaan pätevää suostumusta, edunvalvojan tulee harkita, onko tarpeen hakea tuomioistuimelta edunvalvojan tehtävän muuttamista niin, että edunvalvoja voi edustaa päämiestä myös sellaisessa tämän henkilöä koskevassa asiassa, jonka merkitystä päämies ei kykene ymmärtämään.

Sosiaalihuoltoa koskeviin asioihin sisältyy usein jonkin taloudellisen etuuden saaminen, jolloin asiassa voi olla kysymys myös taloudellisesta asiasta. Tällöin taloudellisia asioita varten määrätty edunvalvoja voi hakea tarvittaessa myös muutosta mahdolliseen kielteiseen päätökseen. Sen sijaan, jos ratkaisu koskee vain henkilöä koskevia asioita, taloudellisia asioita varten määrättyllä edunvalvojalla ei ole toimivaltaa valittaa asiasta. Edunvalvojan tulee tällaisessa tapauksessa harkita, tulisiko hänen hakea tehtävän laajennusta koskemaan myös henkilöä koskevia asioita.

Jos päämies ymmärtää asian merkityksen ja haluaa edunvalvojan toimivan hänen puolestaan, edunvalvoja voi luonnollisesti hoitaa asiaa päämiehen valtuuttamana. Siitä kenelle sairaalan tai muun viranomaisen tulee antaa tekemiään päätöksiä tiedoksi, säädetään erityislaeissa, joiden yksityiskohtaiseen läpikäymiseen työryhmällä ei ole mahdollisuutta.

Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmällä ei ole lisättävää vastaukseen.

12 Yleisen edunvalvojan asema ja tehtävät

12.1 Vastaukset 2012 – 2013

Kysymys:

Poissaolevan edunvalvonta

Jos sopii, kysyisin mielipidettäsi yleisen edunvalvojan määräämisestä tuntemattomien perillisten tai poissaolevien edunvalvojaksi. Nimesi löysin yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän jäsenistä. olen oppinut hakemaan asianajajan tms. edunvalvojaksi näihin tehtäviin, koska yleisen edunvalvojan kuuluu hoitaa ne tehtävät, joissa päämiehellä on kotipaikka hänen toimialueellaan. Näihin on kuitenkin joissain paikoin määrätty myös yleisiä edunvalvojia, ja niin nytkin on haettu. Hakijoillahan ei ymmärrettävästi useinkaan ole käsitystä siitä, kenelle tehtävä kuuluu. Määrällisesti näitä ei ole paljon, mutta toiminis mielelläni oikein. Onko tiedossasi soveltamisohjetta siitä, onko tarkoitus, että yleiset edunvalvojat hoitaisivat myös tällaisia tehtäviä.

Edunvalvojan sijaisuudet oikeusaputoimistoissa

Hei, Nyt tuntuu olevan niin että eri oikeusaputoimistot ja maistraatitkin tulkitsevat yleisten edunvalvojen velvollisuutta hoitaa tarvittaessa sijaisuuksia eri tavoin. Toiset

katsoo, että se on täysin vapaaehtoista ja toiset katsoo, että tulee tarjota sijaisuuksia. Tästä olisi kyllä hyvä saada suosituksia.

Vastaus 28.8.2012:

Holhoustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä annetun lain 7 §:n mukaan edunvalvontapalvelua tuottava oikeusaputoimisto ei voi kieltäytyä ottamasta vastaan edunvalvontatehtävää, jos päämiehellä on kotipaikka sen edunvalvonta-alueella. Muu palveluntuottaja kuin oikeusaputoimisto voi kieltäytyä edunvalvontatehtävästä, jos sen vastaanottaminen olisi selvästi vastoin palvelun tuottamisesta tehtyä sopimusta. Jos palvelun tuottajalla, joka on velvollinen ottamaan vastaan edunvalvontatehtävän, ei ole osoittaa tehtävään henkilöä, joka olisi siihen esteetön, edunvalvojaksi voidaan määrätä toisen oikeusaputoimiston yleinen edunvalvoja tai sellaisen muun palveluntuottajan yleinen edunvalvoja, joka 3 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaan on velvollinen ottamaan vastaan edunvalvontatehtävän. Toisen oikeusaputoimiston yleisen edunvalvojan määräämisestä edunvalvojaksi annetaan tarkempia säännöksiä oikeusministeriön asetuksella.

Yleisellä edunvalvojalla ei siis ole mahdollisuutta muun kuin esteellisyyden perusteella kieltäytyä tehtävästä.

Kysymys:

Edunvalvoja tiedustelee miten menetellä kun hänen kumisaappaansa meni rikki päämiehen asunnolla käydessä (meni vesivahinkoa tarkastamaan ja astui naulaan). Minne korvausvaatimus lähetetään?

Vastaus 28.8.2012:

Korvauksia voi saada valtion varoista virkavahingoista säädetyn lain (laki valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta 794/1980) perusteella. Korvattavia vahinkoja ovat em. lain perusteella ainoastaan vahingot, jotka johtuvat jollain tavalla virka- tai työtehtävien erityisluonteesta. Korvauksia voi hakea Valtiokonttorilta. Menettelystä löytyy tietoja Valtiokonttorin internet sivuilta www.valtiokonttori.fi/vakuutus-työssä_tapahtuneet_esinevahingot

Kysymys

Oikeusaputoimisto on vuokrannut tilan varastoksi ja sen kulut maksetaan jyvitettyä päämiehiltä. Nyt tarvittaisiin ulkopuolista työvoimaa varastopalveluun, joku joka käy avaamassa ovia jne. Miten menetellään?

Vastaus 28.11.2013

Oikeusaputoimisto ei järjestä varastotilaa, vaan kunkin päämiehen irtaimisto täytyy varastoida yksilöllisen tarpeen mukaan ja päämiehen kustannuksella (vrt. työryhmän suositus irtaimen omaisuuden käsittelyn hyvistä menettelytavoista).